

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Kategorie determinace: strategie překladu španělských literárních
textů do češtiny**

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Andrea Zewelová

Studijní obor: Španělský jazyk

Ročník: 3., navazující

2014

Poděkování

Nejprve bych chtěla poděkovat vedoucí Mgr. Miroslavě Aurové, Ph.D., mé práce za ochotu, trpělivost a cenné rady. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mi jakkoli pomohli s vypracováním mé práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny i posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 6. 5. 2014

.....

podpis autora

Anotace

Má diplomová práce je rozdělena na dvě části, tedy teoretickou a praktickou část. V teoretické části podle významných autorů představuji, co je to reference, determinant, dále popisuji hlavní funkce členu určitého a členu neurčitého a ukončuji tuto část představením aktuálního členění. V praktické části provádím kvantitativní analýzu determinace a jejího překladu do češtiny. Analyzuji povídku *La tortuga gigante* z knihy *Cuentos de la selva* od Horacia Quirogy a její překlad do českého jazyka Adou Veselou. Zaměřuji se zde na determinanty, zejména na členy a jejich překlad do českého jazyka.

Klíčová slova: reference, determinant, člen určitý, člen neurčitý, hlavní funkce členu, aktuální členění, analýza determinace

Annotation

My thesis consists of two parts. First part is theoretical in which I'm introducing meanings of reference and determinant as described by eminent authors, followed by description of the main uses of definite and indefinite articles and I'm finishing the first part by introducing the current Sentence Segmentation. The second part of the Thesis is practical and here I'm working on quantitative analysis of determination and its translation into Czech. I'm analyzing a tale called La tortuga gigante from the book Cuentos de la Selva written by Horacio Quiroga and its further Czech translation by Ada Veselá. Determinants are my main focus, articles in particular and their translation into Czech.

Key words: reference, determinant, definite article, indefinite article, main use of articles, sentence segmentation, analysis of determination

OBSAH

I.	ÚVOD	9
II.	TEORETICKÁ ČÁST	10
1	REFERENCE	10
1.1	SINGULÁRNÍ URČITÁ REFERENCE.....	10
1.2	NEREFERENČNÍ URČITÁ JMENNÁ SYNTAGMATA.....	12
1.3	OBECNÁ REFERENCE - DISTRIBUTIVNÍ A KOLEKTIVNÍ	12
1.4	SPECIFICKÁ A NESPECIFICKÁ NEURČITÁ REFERENCE.....	12
1.5	GENERICKÁ REFERENCE.....	14
2	DETERMINANTY	15
2.1	UKAZOVÁCÍ ZÁJMENA	15
2.2	PŘIVLASTŇOVACÍ ZÁJMENA	16
2.3	NEURČITÁ ZÁJMENA	17
2.4	ČÍSLOVKY.....	18
3	ČLENY.....	19
3.1	OBECNÁ CHARAKTERISTIKA.....	19
3.2	ČLEN URČITÝ	22
3.2.1	ZNÁMÁ INFORMACE.....	23
3.2.2	JEDINEČNOST	24
3.2.3	PROMINENCE.....	24
3.2.4	UŽITÍ PREDIKAČNÍ A REFERENČNÍ.....	25
3.2.5	ANAFORICKÁ UŽITÍ	25
3.2.6	DEIKTICKÁ UŽITÍ.....	26
3.2.7	UŽITÍ ASOCIAČNÍ ANAFORY	26
3.2.8	UŽITÍ, KTERÁ NEJSOU ANAFORICKÁ, ZALOŽENÁ NA VĚDOMOSTECH	26
3.2.9	ENDOFORICKÁ UŽITÍ.....	27
3.3	ČLEN NEURČITÝ	27
3.3.1	ČLEN NEBO ČÍSLOVKA?	28

3.3.2	UŽITÍ PREDIKAČNÍ A GENERICKÉ.....	29
3.3.3	ČLEN NEURČITÝ - TVAR <i>UN</i>	30
3.3.4	ČLEN NEURČITÝ -TVAR <i>UNOS</i>	31
4	AKTUÁLNÍ ČLENĚNÍ	32
4.1	ZNÁMÁ A NOVÁ INFORMACE	34
4.2	KONTEXT, KONTEXTOVÁ ZAPOJENOST	35
4.3	VZTAH MEZI ZNÁMOU INFORMACÍ	35
4.4	VÝPOVĚDNÍ DYNAMIČNOST	36
4.5	VRSTVY AČ	37
4.6	ZÁKLADNÍ ROZLOŽENÍ VD	38
4.7	VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY AČ	40
4.8	KONTEXT A AČ	42
4.9	POČÁTKOVÉ A KONCOVÉ VÝPOVĚDI.....	43
III.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	45
1.	ANALÝZA DETERMINACE A JEJÍHO PŘEKLADU DO ČEŠTINY	45
1.1.	UKAZOVACÍ ZÁJMENA	45
1.2.	PŘIVLASTŇOVACÍ ZÁJMENA	46
1.3.	ČÍSLOVKY.....	48
1.4.	SKUPINA: ZVOLACÍ ZÁJMENA	51
1.5.	URČITÝ ČLEN	51
1.5.1.	ZNÁMÁ INFORMACE.....	51
1.5.1.1.	EL HOMBRE.....	52
1.5.1.2.	LA TORTUGA + EL HAMBRE	54
1.5.1.3.	LA FIEBRE.....	56
1.5.1.4.	LA LAGUNA.....	56
1.5.1.5.	LA ENREDADERA	57
1.5.1.6.	EL MATE.....	57
1.5.1.7.	LA RAMADA.....	58
1.5.1.8.	EL RESPLANDOR.....	58

1.5.1.9.	EL RATÓN	58
1.5.1.10.	EL DIRECTOR.....	59
1.5.1.11.	EL TIGRE	59
1.5.2.	ANAFORICKÁ UŽITÍ	60
1.5.2.1.	ANAFORICKÝ MECHANISMUS - ZÁJMENA	60
1.5.2.2.	ANAFORICKÝ MECHANISMUS - ČLENY	62
1.5.3.	ASOCIAČNÍ ANAFORA.....	62
1.5.4.	ENDOFORICKÁ UŽITÍ.....	64
1.5.5.	ČLEN URČITÝ ODKAZUJÍCÍ NA VĚC, KTERÁ NEBYLA ZMÍNĚNA, A TO KDYŽ SE OČEKÁVÁ, ŽE ADRESÁT JE SCHOPEN SI EXISTENCI TOHOTO PŘEDMĚTU VYVODIT.....	65
1.5.6.	JEDINEČNOST VČETNĚ STEREOTYPNÍCH SITUACÍ.....	65
1.5.7.	GENERICKÁ UŽITÍ	68
1.5.8.	ZAHRNUJÍCÍ ODKAZOVÁNÍ (<i>REFERENCIA INCLUSIVA</i>).....	69
1.6.	ČLEN NEURČITÝ	70
1.6.1.	NEURČITOST	71
1.6.2.	NOVÁ INFORMACE.....	72
1.6.3.	NEURČITÁ SYNTAGMATA S HODNOCENÍM	73
1.6.4.	ODKAZOVÁNÍ VYLUČUJÍCÍ (<i>REFERENCIA EXCLUSIVA</i>)	75
1.6.5.	PREDIKAČNÍ A GENERICKÁ UŽITÍ	76
2.	KOMENTÁŘE K VYBRANÝM JEVŮM	78
IV.	ZÁVĚR	83
V.	RESUMÉ	84
VI.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	88

I. ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma Kategorie determinace: strategie překladu španělských literárních textů do češtiny. Zmíněné téma mě zajímá a chtěla bych získat více informací o kategorii determinace. Jak uvidíme, členy se řadí mezi determinanty a v českém jazyce tato kategorie členu neexistuje.

Tato diplomová práce je rozdělena na dvě části, tedy na část teoretickou a na část praktickou. V první kapitole teoretické části mé práce vysvětluji pojem reference. Ve druhé kapitole se zabývám tzv. determinanty. To znamená, že zde uvádím jejich obecnou charakteristiku a po té stručně charakterizuji jednotlivé determinanty. Třetí kapitola je zaměřena výhradně na členy. Nalezneme zde jejich obecnou charakteristiku a dále hlavní funkce členu určitého a členu neurčitého. Následující kapitola pojednává o aktuálním členění (AČ). Vysvětluji zde základní pojmy vztahující se k aktuálnímu členění.

Praktická část mé práce je rozdělena na dvě části. V první části se zabývám analýzou determinace a jejího překladu do češtiny. Zaměřuji se zde na použití členu ve španělštině. Pro tuto analýzu jsem si vybrala povídku *La tortuga gigante* z knihy *Cuentos de la selva* od latinskoamerického spisovatele Horacia Quirogy. K dispozici mám český překlad, tedy povídku *O veliké želvě* z knihy *Pohádky z pralesa*, kterou přeložila Ada Veselá. Zaměřila jsem se zde na kvantitativní analýzu determinace, a jak jsem již zmínila výše, na její překlad do českého jazyka. Jako první identifikuji jmenná syntagmata a potom pozoruji jejich překlad. Jak jsem již uvedla, v českém jazyce neexistuje morfologická kategorie "členu". Český jazyk využívá slovosledné prostředky týkající se aktuálního členění a jiné prostředky. Ve druhé části praktického úseku, komentuji zvláštnosti a zajímavosti, které jsem v této povídce našla.

Hlavní prameny, které využívám ke své práci, jsou knihy *Gramática Didáctica del Español* od Leonarda Gómeze Torrega, *Nueva gramática de la lengua española*, *Gramática descriptiva de la lengua española*, dále *Mluvnici Češtiny* od F. Daneše, M. Grepla a Z. Hlavsy a publikaci *Sémantica* od Johna Lyonse. Z dalších pramenů, ze kterých čerpám, jsou knihy od Jiřího Černého jako *Morfología española* a *Úvod do studia jazyka*. Daším zdrojem je kniha od Františka Čermáka *Jazyk a Jazykověda*. Celkový seznam použité literatury uvádím na konci této diplomové práce.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1 REFERENCE

Vzhledem k tomu, že jednou ze základních charakteristik členů je označování reference, podíváme se na tento jev z hlediska obecně sémantického, a to z pohledu, který nabízí John Lyons ve své publikaci *Sémantica*¹.

Zaměříme se na výpovědi, které nám referují něco o nějaké entitě či skupině entit. Existují dva typy reference a to singulární reference (*referencia singular*) a generická reference (*referencia general*).

- Singulární reference (*referencia singular*) - referenční výrazy, které odkazují na jedince.
- Obecná reference (*referencia general*) - referenční výrazy, které referují na skupinu jedinců.

Reference se také dělí podle toho, jestli odkazuje na konkrétního jedince či celou skupinu konkrétních jedinců, to je reference určitá (*referencia definida*), opakem je reference neurčitá (*referencia indefinida*).

1.1 SINGULÁRNÍ URČITÁ REFERENCE

Podle Lyonse² se rozlišují tři typy výrazů s určitou singulární referencí. Těmito druhy výrazů jsou určitá jmenná syntagmata, vlastní jména a osobní zájmena.

Podle Lyonse³, Russell (1905) klasifikuje nominální fráze jako určité popisy (*descripciones definidas*). To znamená, že můžeme identifikovat referenta, nejen tím, že ho pojmenujeme, ale i tím, že poskytneme posluchači či čtenáři jeho detailní popis v konkrétním kontextu výpovědi, aby posluchač i čtenář mohl rozpoznat právě tohoto referenta v celém univerzu diskurzu. Toto uvidíme na příkladu (1), v kontextu daném

¹ LYONS, John a Ramon CERDÀ. *Sémantica*. Barcelona: Editorial Teide, S.A., 1980, s. 167-196. ISBN 84-307-7399-1.

² LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 171.

³ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 171.

výpovědi se toto může považovat za určitý popis, díky, kterému můžeme rozpoznat referenta.

1) ... el hombre alto de allí...

Výrazy určité singulární reference, tedy určitá jmenná syntagmata, vlastní jména a osobní zájmena se mezi sebou odlišují gramatikou, jak uvádí Lyons⁴. Každý z nich využívá jiné prostředky k identifikaci osoby nebo na předmětu, na který se mluvčí odkazuje v určité výpovědi.

V mnoha případech, stačí pouze použít člen určitý před podstatným jménem, aniž bychom museli vložit další popis, či se předtím o tom zmínit. Mluvčí může předpokládat, o jakého referenta jde v univerzu diskurzu mezi těmi, kteří odpovídají popisu. Lyons⁵ uvádí následující příklad, o kterém říká, že když tuto větu řekne doma své ženě či dětem, oni přesně vědí, o jakou kočku se jedná i bez předešlého kontextu.

2) El gato no ha estado en casa en todo el día.

Dále Lyons⁶ popisuje, že podmínkou, kdy referent by měl odpovídat popisu, je, že popis by měl být pravdivý. Vhodná reference (*referencia acertada*) nezávisí na pravdě a na popisu obsaženém ve výrazu použitém k odkazování. Rozdíl mezi vhodnou (*referencia acertada*) a pravdivou referencí (*referencia correcta*) pochopíme v následujícím příkladě. Mluvčí nebo i adresát si například mohou špatně myslet, že určitá osoba je listonoš, zatímco ve skutečnosti je to profesor jazykovědy. Z tohoto důvodu na něj nepravdivě odkazujeme, ale reference je vhodná (*referencia acertada*) prostřednictvím výrazu "*el cartero*".

Dále Lyons⁷ říká, že další podmínkou je jedinečnost. Bývá považována za nezbytnou pro vhodnou referenci (*referencia acertada*) prostřednictvím výrazu pro singulární určitou referenci. Na následujícím příkladě Lyons⁸ vysvětluje, že z této věty vyplývá, že mluvčí se odkazuje na určitého jedince. Mluvčí nabízí popis, který je dostatečně specifický, aby mohl adresát identifikovat referenčního jedince, kterého

⁴ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 171.

⁵ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 173.

⁶ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 174.

⁷ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 175.

⁸ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 175.

mluvčí myslí. Ale nevyplývá z ní, že existuje jen jeden jedinec, na kterého se mluvčí odkazuje výrazem *el gato*. Podmínka jedinečnosti je vázaná na kontext.

3) El gato no ha estado en casa en todo el día.

1.2 NEREFERENČNÍ URČITÁ JMENNÁ SYNTAGMATA

Lyons⁹ popisuje, že mimo reference také určitá jmenná syntagmata mají funkci predikační. To znamená, že tato jmenná syntagmata se mohou objevit, jako doplněk slovesa *ser*.

4) Giscard d'Estaing es el Presidente de Francia.

Lyons¹⁰ na tomto příkladě popisuje, že jeho interpretace je možná různými způsoby. Zejména může vyjadřovat větu srovnatelnou s větami typu "*Giscard d'Estaing proviene de Auvernia; le gusta a jugar tenis* atd. Podle této interpretace věty (4), se nejedná o referenci na určitého jedince, tedy o funkci referenční, ale jedná se o funkci predikační. Další interpretací této věty je, že *Giscard d'Estaing* i *el Presidente de Francia* fungují jako referenční výrazy, zatímco spona potvrzuje identitu mezi těmito dvěma referenty. Dále se tomuto tématu věnuji v kapitole 3.2.4.

1.3 OBECNÁ REFERENCE - DISTRIBUTIVNÍ A KOLEKTIVNÍ

Lyons¹¹ zmiňuje, že v obecné referenci (*referencia general*) se rozlišuje distributivní (*referencia distributiva*) a kolektivní reference (*referencia colectiva*). V následujícím příkladu můžeme vidět užití obou výše zmíněných referencí.

5) Aquellos libros cuestan dos mil pesetas.

Pokud chápeme *aquellos libros* jako *cada uno de aquellos libros*, chápeme větu jako distributivní. Ale pokud chápeme *aquellos libros* jako *aquel conjunto de libros*, věta je chápána jako kolektivní.

1.4 SPECIFICKÁ A NESPECIFICKÁ NEURČITÁ REFERENCE

Lyons¹² vysvětluje, že existuje terminologický rozdíl mezi jmennými syntagmaty nedefinovanými (*no definidas*) a indefinitními (*indefinidas*). V případě nedefinovaných

⁹ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 176.

¹⁰ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 177.

¹¹ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 179.

jmenných syntagmat se jedná o to, že nejsou definovaná. Co se týče indefinitních jmenných syntagmat, jedná se buď o neurčité zájmeno či o jmenné syntagma uvedené členem neurčitým. Všechna indefinitní jmenná syntagmata jsou nedefinovatelná jmenná syntagmata, ale není to tak i naopak.

6)

a. Todas las tardes a las seis una garza sobrevuela el chalet.

Tato věta obsahuje indefinitní jmenné syntagma (*una garza*), které se může odkazovat na konkrétního jedince, ale bez identifikace. Tato interpretace se může posílit, pokud by se přidala následující věta.

b. Anida en los terrenos de la hacienda.

Existuje zde koreference mezi *una garza* a nevyjádřeným podmětem. Z toho vyplývá, že indefinitní jmenné syntagma, tak jak bylo interpretované v příkladě (6a), se použilo s indefinitní referencí ale specifickou (*una cierta garza*). Ale také se může interpretovat způsobem, že mluvčí nejedná se jmenným syntagmatem z příkladu (6a) jako se specifickým jednotlivcem (*alguna que otra garza*). V tomto případě je to užití indefinitního jmenného syntagmatu nespécificky. Dále Lyons¹³ říká, že velmi často se nemůže přesně určit, jestli se indefinitní jmenné syntagma užívá se specifickou či nespécifickou referencí, sám mluvčí se utkává s mnoha obtížemi, aby se rozhodl. Pro upřesnění toho, jestli se indefinitní jmenné syntagma užívá se specifickou nebo nespécifickou referencí, mluvčí může přidat něco bližšího referentovi a s tím později poukázat prostřednictvím ukazovacího a osobního zájmena či určitým jmenným syntagmatem. Informace o referentovi, kterou mluvčí poskytuje adresátovi, zmíněná poprvé s indefinitním jmenným syntagmatem, je k dispozici pro oba účastníky promluvy v odkazování. Toto Lyons¹⁴ ilustruje na následujícím příkladě.

7) Un amigo acaba de enviarme una preciosa felicitación.

Mluvčí může na tuto osobu odkazovat výrazem *mi amigo*. A to i v případě, pokud ta osoba je specifická či nespécifická.

¹² LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 179.

¹³ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 180.

¹⁴ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 180.

1.5 GENERICKÁ REFERENCE

Pro objasnění Lyons¹⁵ uvádí příklady:

8)

- a. El león es una bestia simpática.
- b. Un león es una bestia simpática.
- c. Los leones son bestias simpáticas.

Všechny tyto příklady se mohou užít k potvrzení generické věty. To znamená, že tato věta nám sděluje informaci všeobecně o všech lvech, a ne o jednom lvovi, či o skupině lvů.

¹⁵ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 187.

2 DETERMINANTY

Ve španělské lingvistické tradici se rozlišuje jako zvláštní třída skupina tzv. determinantů. Do této skupiny Gómez Torrego¹⁶ řadí následující slovní druhy: a) členy, b) ukazovací zájmena, c) přivlastňovací zájmena d) číslovky, e) neurčitá zájmena, f) zájmena vymežovací, g) tázací zájmena, h) zvolací zájmena.

Podle Gómeze Torrega¹⁷ obecně můžeme o determinantech říci, že spadají do uzavřené skupiny, to znamená, že jejich počet už se dále nezvyšuje. Většinou se determinanty nekombinují s kvantifikátory. Kvantifikátory jsou podle *Mluvnice současné španělštiny "všechny lexémy vyjadřující množství, míru, intenzitu"*.¹⁸ Důležitá funkce determinantů spočívá v tom, že pokud determinant je anteponován obecnému substantivu čísla jednotného, substantivum poté může fungovat ve větě jako podmět, například *Mi libro tiene cien páginas*, ale nelze považovat za dramatickou větu *Libro tiene cien páginas*. Vlastní jména, která se ve větě nachází před slovesem (*Jorge vino a casa*) a nepočitatelná podstatná jména, která následují po slovese (*Se encontró petróleo*) mohou zastávat funkci podmětu, aniž by vyžadovaly determinant. Mezi další obecné charakteristiky determinantů podle Gómeze Torrega¹⁹ patří také specifikování či vymezení významu substantiva. Z hlediska morfologického se u determinantů nevyskytují až na výjimky, jako jsou například *mucho* a *poco*, předpony ani přípony. Vzhledem k tomu, že člen bude předmětem mé diplomové práce, budu se mu věnovat podrobněji v následující kapitole.

2.1 UKAZOVACÍ ZÁJMENA

Španělská ukazovací zájmena mají následující tvary:

maskulinum	este	ese	aquel	estos	esos	aquellos
femininum	esta	esa	aquella	estas	esas	aquellas
neutrum	esto	eso	aquello			

¹⁶ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. 8. vyd. Madrid, 2002, s. 67-101. ISBN 84-348-8587-5.

¹⁷ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 68.

¹⁸ ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010, s. 138. ISBN 978-80-246-1641-4.

¹⁹ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 69.

V tabulce můžeme vidět, jak se skupina ukazovacích zájmen dělí na různé tvary, které jsou rozdělené podle rodu mužského, ženského a středního. Tvary rodu mužského a ženského řadíme podle Gómeze Torrega²⁰ mezi determinanty, ale tvary rodu středního už pod ně nespádají. Ukazovací zájmena jsou deiktické elementy, to znamená, že je používáme, když chceme na něco odkázat v prostoru (*ese lápiz*), čase (*aquellos años*) či v kontextu (*Me gusta esa palabra: alborada*).

Tyto varianty determinantů se objevují ve spojitosti s komunikačním aktem a hrají zásadní roli pro identifikaci a realizaci deiktického centra (conf. Reyes 1995, Josep Cuenca 2010). Gómez Torrego²¹ uvádí, že *este* a jeho tvary ukazují na věc nebo osobu, která se nachází blízko mluvčího ať v prostoru (*esta casa es cómoda*) či v čase, zatímco *ese* a jeho varianty poukazuje na entitu, která je blízká posluchači jak v prostoru (*esa casa es cómoda*) tak i v čase. A poslední tvar *aquel* a jeho varianty se používá k odkazování na věc či osobu, která je vzdálená mluvčímu i posluchači jak v prostoru, tak i v čase (*Aquellos años son inolvidables*).

Je třeba zmínit, že tvary středního rodu *esto*, *eso*, *aquello* mohou plnit funkci anaforickou, odkazování na něco již zmíněného v kontextu nebo funkci kataforickou, odkazování na něco, co se v kontextu objeví až později (*Quiero esto: que vengas a verme.*)

2.2 PŘIVLASTŇOVACÍ ZÁJMENA

Přivlastňovací zájmena rozlišují dvě řady, tvary krátké, neboli nepřízvučné, a tvary plné, neboli přízvučné.

- Tvary krátké (apokopované):

singulár	mi	tu	su
plurál	mis	tus	sus

Nacházejí se vždy před podstatným jménem a jsou nepřízvučné. (*mi padre*, *tu hermana*, *su abuela*, *mis padres*, *tus amigos*, *sus libros*). Mezi tyto formy přivlastňovacích zájmen je ve španělštině možné vložit další slovo jako například *tus buenos amigos*. Jejich funkce je aktualizační, což podle Gómeze Torrega²²

²⁰ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 74.

²¹ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 74.

²² GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 78.

v důsledku znamená, že substantivum může fungovat jako podmět nacházející se v preverbální pozici, jako například *Mi coche es azul*. Nutno ovšem dodat, že aktualizovaná jmenná fráze se vyskytuje i v pozici postverbální.

- Tvary široké (plné):

singulár, maskulinum	mío	tuyo	suyo	nuestro	vuestro
singulár, femininum	mía	tuya	suya	nuestra	vuestra
plurál, maskulinum	míos	tuyos	suyos	nuestros	vuestros
plurál, femininum	mías	tuyas	suyas	nuestras	vuestras

Tvary široké se vkládají za sloveso a jsou nositeli přízvuku (*la casa mía*). Na rozdíl od tvarů krátkých rozlišují kategorii rodu. Pokud je ve větě substantivum v singuláru je nutné použít další aktualizační determinant jako v již uvedeném příkladě *la casa mía*.

Přivlastňovací zájmena široká podle Gómeze Torrega²³ nelze kombinovat s jinými determinanty kromě zájmen ukazovacích (*esos tus ojos*), neurčitých jako *otro* a *mucho* (*mis otros dos hijos*). Tvary *mío*, *tuyo*, *suyo* a jejich varianty v plurálu slouží na rozdíl od tvarů krátkých jako modifikátory substantiva (*el libro blanco - el libro tuyo*). Zatímco tvary *nuestro* a *vuestro* jak v singuláru, tak v plurálu mohou fungovat jako aktualizační jednotky (*nuestra casa*) i jako modifikátory (*la casa nuestra*).

2.3 NEURČITÁ ZÁJMENA

Charakteristickým rysem toho typu determinantů je, že neoznačují přesné množství. Označují množství nepřesné a neurčité. Aktualizační funkci má většina těchto zájmen (*algunos libros*).

²³ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 77.

2.4 ČÍSLOVKY

Vzhledem k tomu, že číslovky představují širokou třídu a nejsou hlavním tématem této práce, zmíníme pouze číslovky základní a řadové.

Číslovky základní jako například *uno, dos, tres*, atd. určují přesné množství. Gómez Torrego²⁴ uvádí, že fungují jako aktualizací jednotky pokud se nachází před substantivem (*dos caras*). Vždy se nacházejí před počítatelným podstatným jménem a aktualizují ho (*dos libros*).

Řadové číslovky (*primero, segundo, tercero*) slouží jako modifikátory²⁵ podstatného jména. Mohou stát před i za substantivem a mohou se substantivizovat (*el primero*).

²⁴ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 92.

²⁵ Zde považujeme za nutné učinit terminologickou poznámku: Gómez Torrego (2002) pracuje s termíny jako aktualizátor, modifikátor a komplement podle generativní gramatiky, přičemž se tyto pojmy snaží připodobnit pojmům "klasické" závislostní gramatiky, nicméně ne vždy se drží konzistentně tohoto dělení, viz např. vágní rozlišení komplementů a modifikátorů (např. 2002: 289-290)

3 ČLENY

3.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Členy se obecně řadí k tzv. determinantům. Existuje velmi mnoho definic. Pro úvod jsem si vybrala definici z knihy *Mluvnice současné španělštiny* od Bohumila Zavadila a Petra Čermáka. "Členy (šp. *artículos*) jsou nesamostatným slovním druhem (operátorem), který víceméně závazně doprovází substantiva (substantivní syntagmata) zapojená do kontextu výpovědi, přičemž signalizuje tuto jejich výpovědní zapojenost, jejich substantivní funkci a vyjadřuje určité gramatikalizované sémantické opozice, nejčastěji opozici 'určenosti': 'neurčenosti'. Morfologicky se chová jako kongruující dvojevýchodné adjektivum, od adjektiv se však odlišuje svým široce kategoriálním a vágním významem, který není konceptuální povahy. Členy tedy nic nepojmenovávají, nýbrž jen svou přítomností signalizují určité gramatikalizované významové opozice vázané na příslušné substantivum. Jsou to **satelitní gramatické morfémy**, vstupující do tvaru substantiva v širokém slova smyslu a spoluvytvářející jeho lexikálně-gramatické sémantické pole v zapojení do kontextu výpovědi."²⁶

Podle *Mluvnice současné španělštiny* školská tradice rozlišuje dva druhy členu. První typ členu je člen určitý (*el, la, lo, los, las*) a člen neurčitý. Základní funkce členu je podle RAE²⁷ určit, jestli to, co je označované substantivem či jmenným syntagmatem, je nová či známá informace. RAE²⁸ uvádí dva příklady, kde uvidíme tento rozdíl:

- 9)
- a. *Hoy he recibido UNA carta.*
 - b. *Hoy he recibido LA carta.*

Na příkladu (9a) vidíme, že mluvčí předpokládá, že pro posluchače je to nová informace. Z tohoto důvodu se ve španělském jazyce užívá neurčitý člen. Jinak řečeno člen neurčitý se podle tradiční gramatiky užívá, pokud něco zmiňujeme poprvé, představujeme nové entity v diskurzu. Naopak v příkladě (9b) mluvčí předpokládá,

²⁶ ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010, s. 392. ISBN 978-80-246-1641-4.

²⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española: Morfología y sintaxis*. Madrid: Espasa Libros, S.L.U., 2009, s. 1023. ISBN 978-84-670-3245-1.

²⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1023.

že to pro posluchače je již známá informace, například že už mluvčí s posluchačem dříve o tomto dopise mluvili: v tomto případě se užívá člen určitý.

Podle RAE²⁹ je člen určitý součástí tzv. determinantů určitých neboli silných (*determinantes definidos o fuertes*) jako jsou například zájmena ukazovací, přivlastňovací, vztažná (*el cual y cuyo*) atd. Člen neurčitý se podle RAE pojí se jmennými kvantifikátory a spolu s nimi tvoří tzv. determinanty neurčité neboli slabé (*determinantes indefinidos o débiles*). Z determinantů se nejvíce užívá člen, protože nepřidává žádné jiné informace, pouze sděluje určitost a neurčitost. Pro vysvětlení RAE³⁰ uvádí příklad:

10) *Hoy he recibido ESTA carta.*

Na příkladu (10) vidíme, že *esta* odkazuje na osoby či věci, které jsou prostorově lokalizovány.

Podíváme-li se na problematiku členu z hlediska vývoje, konstatujeme, že v klasické latině kategorie členu neexistovala. U jmenných syntagmat se určitost a neurčitost vyjadřovala pomocí jiných gramatických prostředků. Použití členu v románských jazycích se zobecnilo díky různým procesům gramatikalizace vycházejícím z pozdější a lidové latiny, přičemž velký vliv také měla ztráta latinské deklinace.

Člen určitý ve španělském jazyce vznikl z latinského ukazovacího zájmena *ille/ella/illud*. Z těchto tvarů se také vyvinuly formy pro 3. osobu zájmena osobního a zájmeno ukazovací *aquel*. V mnoha jazycích tento vývoj přináší fonetické oslabení a ztrátu původního deiktického významu. Význam, který přetrvává, je určitost a je charakteristický pro tuto novou třídu.

Co se týče členu neurčitého, vyvinul se z číslovek *unus/una/unum*. Proces gramatikalizace se týká hlavně schopnosti nést význam základního pojetí čísla, typického pro číslovky, takovým způsobem, že se zneutralizoval tento rys a znak neurčitosti zůstal. Toto nám dovoluje užít člen neurčitý, pokud se o něčem zmiňujeme poprvé.

²⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1024.

³⁰ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1024.

Přestože kategorie členu v klasické latině neexistovala, určitý člen se objevuje už v prvních textech ve španělštině. RAE³¹ odkazuje na text *Glosas Emilianenses*, kde nalezneme anotace, které zahrnují jeho tvary. Tyto tvary se zpravidla skládají ze dvou slabik (*elos serbicios* = "*los servicios*"; *ela mandatjone* = "*el mandato*"). Tvary členu určitého najdeme i v textu *Glosas Silenses* jako například *la bebetura* = "*la bebida*" nebo *elos predatores* = "*los raptores*". Člen určitý se formoval dříve než člen neurčitý.

Podle RAE³² ve středověké španělštině v textu *El poema de Mio Cid* už existuje souhrnné užití členu, které je víceméně podobné dnešnímu užití členu. Nalezneme zde ale i nějaké restriktce, které v dnešní době už neplatí. Například člen se pojil zejména s konkrétními, počítatelnými podstatnými jmény v singuláru. Dále se zjistilo, že osvojování členu v následujících třech skupinách bylo postupné. V první skupině se jedná o slova generická týkající se osob. V prvních textech ve výrazech jako *alcaldes*, *moros* se člen nevyskytoval. U této skupiny slov se začal člen užívat až v 13. století. Druhou skupinu slov tvoří slova jedinečné reference například *paraíso* či *infierno*, kde se člen začal užívat až ve 14. století. Třetí skupinu tvoří abstraktní a nepočítatelná substantiva, kde se dříve člen také nepoužíval jako *Grand alegría es entre todos esos cristianos* a jeho užívání se zformovalo až v 15. století.

Člen je v prvních španělských gramatikách považován za ukazatele rodu a čísla substantiv, například *las novelas románticas*. RAE³³ uvádí, že někdy je člen jediná jednotka jmenného syntagmatu, která má distinktivní rys. Substantivum či adjektivum nemusí mít morfémy, které rozlišují rod jako *las estudiantes inteligentes* a nebo může být substantivum i adjektivum vynecháno jako v *las de la clase*. V předešlém příkladě člen určitý vyjadřuje jak rod, tak i číslo elidovaného substantiva.

Dále RAE³⁴ zmiňuje, že určitý člen funguje jako substantivizátor a nominalizátor ve jmenných syntagmatech s vyjádřeným substantivem (*el nuevo*, *el de tu hermana*, *el que me prestaste*). Pojmem nominalizátor či substantivizátor rozumíme to, že člen funguje jako jednotka, která umožňuje zpodstatnění jiných slovních druhů, například adjektiv.

³¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1025.

³² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1026.

³³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1027.

³⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1028.

3.2 ČLEN URČITÝ

Autoři *Nueva gramática de la lengua española*³⁵ uvádí, že člen má šest jednoduchých tvarů, které odpovídají kategorii rodu a čísla. Člen určitý obsahuje gramatickou informaci, která slouží k vymezení interpretace ze strany mluvčího. Zmíněné tvary uvidíme v následujících tabulkách.

Singulár:

rod mužský	<i>el (el libro)</i>	
rod ženský	<i>la (la mesa)</i>	<i>el (el aula)</i>
rod střední	<i>lo (lo bueno)</i>	

Plurál:

rod mužský	<i>los (los libros)</i>
rod ženský	<i>las (las mesas)</i>

Pro zopakování uvádím, jak vidíme v tabulce, že člen rozlišuje kategorii rodu a čísla. Dále je třeba zmínit, že rod ženský má dva tvary členu určitého (*la*, *el*). Podle Jiřího Černého³⁶ rod ženský má dva tvary v jednotném čísle. Většinou se setkáváme s tvarem *la*. Pokud po členu následuje substantivum začínající na *a-* nebo *ha-* nesoucí přízvuk, člen určitý se mění na *el (el agua, el hacha)*. Za tento jev vděčíme jazykovému vývoji, kdy se z latinského ukazovacího zájmena *illam* vyvinuly právě tyto dva tvary *el*, *la (el agua, la escuela)*. Vložíme-li mezi člen a substantivum další slovo, tudíž člen není přímo anteponován substantivu začínajícímu na *a-* nebo *ha-* přízvučnými, člen se mění zpátky na klasický tvar pro rod ženský *la (la transparente agua)*. Dále se člen určitý *el* mění na *la* v množném čísle *las aguas, las hachas*, když je anteponován vlastním jménům (*la Ana*), samohláskám (*la a*), nebo zkratkám (*la AFE*).

³⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1031.

³⁶ ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 84. ISBN 978-80-244-2153-7.

3.2.1 ZNÁMÁ INFORMACE

Hlavní funkcí členu určitého ze sémantického hlediska, jak uvádí RAE³⁷, je usnadnit identifikaci osob a věcí, o kterých se hovoří. Jde o to ukázat, že se předpokládá, že adresát ji může jednoznačně rozpoznat v nějakém kontextu. Posлуhač by měl znát lexikální význam substantiva i informaci, kterou sdílí s mluvčím, tedy určitou známou informaci.

RAE³⁸ uvádí, že jazyková povaha známé informace zahrnuje velké množství aspektů. Zahrnuje souhrn znalostí i předpokladů, znalosti encyklopedické, nahromaděné společné zkušenosti, předešlý diskursivní kontext, situační kontext, ve kterém se výpověď uskutečňuje, pragmatické kompetence a inference plynoucí z dostupné informace. Určitý člen se užívá, pokud to, co je označované jmenným syntagmatem, tvoří část nashromážděné informace v paměti adresáta nebo je vyvoditelné přímo z ní. Člen určitý je schopen propojit lexikální informaci jmenného syntagmatu s komplexním systémem znalostí zmíněných výše. Tento fakt umožňuje zaměňovat člen určitý s ukazovacím zájmenem jako například *Vendrá el/este lunes* či s přivlastňovacím zájmenem *Tiene al/a su hijo enfermo*.

Člen je spojen s denotací nominálních syntagmat, tedy vztahem výrazu ke skutečnému světu. RAE³⁹ to vysvětluje na příkladě *Todavía no ha nacido la persona que pueda hacerla feliz*. V této větě nám člen určitý nesděljuje, že jde o osobu známou. Jedná se o hypotetickou osobu, která by byla schopna splnit podmínky obsažené v lexikální informaci, která ho doprovází. Jak jsme si ukázali na předešlém příkladě, používá se zde člen určitý, i když to není známá, specifická osoba. Koncept určitosti a neurčitosti, který řídí výběr mezi členem určitým a neurčitým, poukazuje na denotaci jmenných syntagmat, zatímco odkazování se pojí na specifičnost a nespecifičnost. Jmenné syntagma *la persona que pueda hacerla feliz* je sice určité, ale zároveň nespecifické, neboť neoznačuje přímo existující osobu.

Podle Manuela Leonettiho⁴⁰ podobně může mluvčí použít určitý člen, i když se odkazuje na věc, která předtím nebyla zmíněna, a to když očekává, že jeho adresát

³⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1042.

³⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1042.

³⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1043.

⁴⁰ LEONETTI, Manuel. El artículo. In: BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española: Sintaxis básica de las clases de palabras*. Madrid: Espasa Calpe, S.A., 1999, s. 787-883. ISBN 84-239-7918-0.

je schopný si vyvodit existenci tohoto předmětu, i když se jedná o věc neznámou, jako například *Cuidado con el escalón*.

3.2.2 JEDINEČNOST

Člen umožňuje odkazovat na jednu jedinou existující entitu, která splňuje podmínky předepsané deskriptivním jmenným syntagmatem. Manuel Leonetti⁴¹ uvádí příklad *Coge los libros*, kdy mluvčí předpokládá, že adresát ví, které knihy má mluvčí na mysli. V následujících větách není myšleno, že někdo dal jednu jedinou ruku na stůl, ani že byla v jednom jediném okně domu a ani to, že osoba měla jednu jedinou tvář.

11)

- a. *Puso la mano sobre la mesa.*
- b. *Cuando llegamos, ella estaba en la ventana.*
- c. *La había besado en la mejilla.*

Tyto příklady (11a) - (11c) můžeme považovat za případy, kdy je jedinečnost relevantní v určitých rolích a stereotypních situacích. Všechny tyto tři věty mají společné, že zde nejde tak ani o jedinečnost, ale o určité stereotypní a obecné situace. Ve větě (11b) jde o to, že osoba byla vykloněná z okna, a význam věty (11c) je, že daná osoba dostala pusu na tvář (je jedno z jakého okna se daná osoba nakláněla i na jakou tvář tu pusu dostala). Dalšími stereotypními situacemi jsou například *tomar {el autobus/el metro}*, *ir {al teatro/al médico/a la iglesia/a la playa}*, *llevar a alguien {al hospital/ a la comisaría}*, *leer el periódico*, *salir a la calle*, *meterse en la cama*.

3.2.3 PROMINENCE

Manuel Leonetti⁴² říká, že v určitých kontextech, kde se použití členu určitého neshoduje s podmínkami jedinečnosti, mluvíme o prominenci. Mluvčí se soustředí na to, co je pro něj prominentní, to znamená, co je pro něj zvláštní, speciální a zajímavé. Manuel Leonetti⁴³ toto vysvětluje na následujícím příkladě: *Allí estaban todos, escuchando al hombre que estaba sobre el escenario*. Na jevišti mohlo být více mužů, ale pro mluvčího byl důležitý či zajímavý právě tento muž.

⁴¹ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 792.

⁴² BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 793.

⁴³ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 794.

3.2.4 UŽITÍ PREDIKAČNÍ A REFERENČNÍ

Pro objasnění predikačního a referenčního použití určitého členu Manuel Leonetti⁴⁴ uvádí dva příklady:

12)

- a. *Eduardo, Carlos y Joaquín son miembros del grupo.*
- b. *Eduardo, Carlos y Joaquín son los miembros del grupo.*

Na příkladě (12a) vidíme, že je věta uvedena bez členu. Jedná se zde o funkci predikační. Obsah sdělení je, že Eduardo, Carlos a Joaquín jsou členy té skupiny. Ve větě (12b) je užit člen určitý. Zde se jedná o funkci referenční. Obsahem této věty je to, že Eduardo, Carlos a Joaquín jsou ti členové té skupiny.

3.2.5 ANAFORICKÁ UŽITÍ

V anaforickém jmenném syntagmatu určitý člen odkazuje adresáta k nějakému jinému jmennému výrazu, který už byl zmíněn v předešlém diskurzu. Mezi syntagmaty se vytváří vztah tzv. koreference. Pro objasnění vkládám definici koreference: "*Spřažená reference, koreference vztah její totožnosti u dvou či více složek věty, textu, srov. koreferenční první osobu a tedy její totožnost v příkladu Půjdu tam, až to dopíšu.*"⁴⁵ Manuel Leonetti⁴⁶ tímto míní vztah, kdy se jedno jmenné syntagma odkazuje na stejnou entitu jako předešlé jmenné syntagma a uvádí následující příklad (13).

- 13) *A. Bryce llegó ayer a Santander. El conocido escritor participará en un curso de la Universidad en los próximos días.*

Člen určitý je použit ve jmenném syntagmatu *el conocido escritor*, protože anaforicky odkazuje na předešlé jmenné syntagma *A. Bryce*, které je s ním v koreferenci. Manuel Leonetti⁴⁷ dále zmiňuje, že antecedent určitého jmenného syntagmatu může být další určené syntagma, ale může být i neurčené, a dokonce nemusí být ani nominální, viz následující příklad (14).

⁴⁴ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 794.

⁴⁵ ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: Přehled a slovníky*. Praha: Pražská imaginace, 1997, s. 234. ISBN 80-7110-183-4.

⁴⁶ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 796.

⁴⁷ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 796.

14) Fuimos a Santa Eulalia. El viaje fue muy agradable.

Ve druhé větě je použit určitý člen (*el viaje*), protože z první věty logicky vyplývá, že se jedná o výlet do Santa Eulalie. Zde se nejedná o vztah koreference.

3.2.6 DEIKTICKÁ UŽITÍ

Manuel Leonetti⁴⁸ uvádí, že deiktická užití mohou oproti anaforickému užití do diskurzu uvést nové referenty, které nebyly zmíněny v předešlém diskurzu. Jsou založené na situační informaci a ne na jazykové.

3.2.7 UŽITÍ ASOCIAČNÍ ANAFORY

Podle Manuela Leonettiho⁴⁹ určité nominální syntagma závisí na přítomnosti dalšího nominálního syntagmatu, které spojuje konceptuální pouto a aniž by mezi nimi existoval vztah koreference. Manuel Leonetti uvádí příklad, kde uvidíme užití asociační anafory.

15) *La película se ve con agrado, aunque el guión no sea muy original.*

Přítomnost výrazu *la película* aktivuje souhrn konceptuálních asociací, které se nacházejí v mysli adresáta. Do těchto konceptuálních asociací se samozřejmě řadí i to, že film je založen na scénáři. Tato asociace, která tvoří část encyklopedických znalostí jakéhokoli uživatele, umožňuje užití jednoduchého jmenného syntagmatu se členem určitým (*el guión*). Tedy informace, podle které určíme, že zde bude použit určitý člen, je nevyjádřená a obsažená v předešlém kontextu.

3.2.8 UŽITÍ, KTERÁ NEJSOU ANAFORICKÁ, ZALOŽENÁ NA VĚDOMOSTECH

V této podkapitole Manuel Leonetti⁵⁰ pojednává o užití členu určitého bez ohledu na jazykový či situační kontext. Hlavní funkci zde má encyklopedický kontext, tedy souhrn předpokladů, které ovládá mluvčí a zároveň předpokládá, že jsou dostupné i adresátovi. Tyto předpoklady se mohou nepřímo aktivovat v momentu promluvy, nebo to mohou být specifické vědomosti sdílené s adresátem, či obecné znalosti sdílené

⁴⁸ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 797.

⁴⁹ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 797.

⁵⁰ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 798.

se společností. V následující větě se předpokládá, že účastníci promluvy se nachází v místě, kde je královský palác.

16) *De aquí al palacio real tardará usted unos cinco minutos.*

3.2.9 ENDOFORICKÁ UŽITÍ

Manuel Leonetti⁵¹ charakterizuje tato užití tím, že ačkoli se o něčem zmiňujeme poprvé, díky restriktivní informaci, kterou nesou věty vztažné, obsahové, přístavková jmenná či adjektivní syntagmata, se může užit člen určitý. Tato restriktivní informace obecně spojována právě se zmíněnou postmodifikací.

17) *No nos gusta el novio que tiene ahora Elisa.*

V této větě je užit určitý člen (*el novio*) z toho důvodu, že následující věta vedlejší vztažná (*que tiene ahora Elisa*), modifikuje právě toto substantivum (*el novio*).

3.3 ČLEN NEURČITÝ

Z morfologického hlediska má člen neurčitý následující formy a rozlišuje kategorii rodu a čísla.

Jednotné číslo:

rod mužský	un (un libro)	
rod ženský	una (una casa)	un (un ágila)

Množné číslo:

rod mužský	unos (unos libros)
rod ženský	unas (unas casas)

Opět se zde setkáváme se dvěma tvary pro rod ženský v jednotném čísle (*una, un*). Pro vysvětlení RAE⁵² uvádí že, zkrácený tvar *un* se používá v případech, kdy předchází podstatnému jménu v ženském rodu, které začíná *a*-nesoucím přízvuk (*un ágila, un alma*). S tímto fenoménem jsme se již setkali v kapitole 3.2. V tomto

⁵¹ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 799.

⁵² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1088.

případě se tento tvar užívá ve stejných kontextech jako v případě členu určitého, tedy tvaru *el* v ženském rodě. Tedy v souvislosti s tímto jevem se tvar *una* užívá v pojmenování písmen, fonémů a jejich fonetických variant (*una a*, *una a velar*, *una hache aspirada*), osobních jménech a v příjmeních, které nesou ženy (*Es posible que sea una Ana que conocí en la Universidad; No hay que olvidar que es una Álvarez*) a dále ve zkratkách ženského rodu (*Las tres cuartas partes de los padres no han pertenecido nunca a una APA*).

3.3.1 ČLEN NEBO ČÍSLOVKA?

Podle Manuela Leonettiho⁵³ člen neurčitý, jak už jsem zmínila výše, vznikl z latinské číslovky *unus*. V moderní španělštině se zachovala fonetická shoda mezi tvary *un* a číslovkou *uno*, která potvrzuje jeho vznik. Zároveň tato fonetická shoda vzbuzuje otázku, jestli existuje opravdové odůvodnění k uchování tradičního rozlišování mezi členem neurčitým, číslovkou a neurčitým zájmenem. Pokud připustíme, že zájmena patří mezi determinanty, není třeba rozlišovat neurčité zájmeno *uno* od číslovky či členu. Interpretace, která se může přidělit k *uno*, je paralelní k interpretaci, která se může přidělit ke jmennému syntagmatu s *un*. Distribuce těchto dvou tvarů je komplementární a snadno předvídatelná díky zkracování, které přemění *uno* na *un*. To znamená, že pokud následuje podstatné jméno rodu mužského, které je jádrem jmenného syntagmatu, tvar *uno* se zkracuje na *un*. Manuel Leonetti⁵⁴ uvádí tyto příklady:

18)

- a. *Tenemos un nuevo ayudante. / *Tenemos uno nuevo ayudante.*
- b. *He utilizado uno de menor graduación / *He utilizado un de menor graduación.*

Co se týče rozdílu mezi členem a číslovkou Manuel Leonetti⁵⁵ uvádí, že číslovka se charakterizuje svou schopností nést význam základního pojetí čísla, zatímco člen prezentuje neurčitost. Také uvádí, že toto sémantické rozlišení není dostatečným důvodem k vytvoření kategoriálního rozdílu, pokud není opřené o formální významová fakta. Protože neexistuje adekvátní odůvodnění, aby se s číslovkami a členy jednalo

⁵³ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 835.

⁵⁴ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 799.

⁵⁵ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 835.

jako s nezávislými entitami, tak se také nemůže připustit, že *un* patří do stejného paradigmatu jako člen určitý. Jak schopnost nést význam základního pojetí čísla charakteristické pro číslovky tak i neurčitost charakteristická pro člen mohou do diskurzivního kontextu přidat zvláštní prominenci, jak Manuel Leonetti⁵⁶ ukazuje na příkladech:

19)

- a. *Con una cucharada más será suficiente.*
- b. *Estoy leyendo un informe interesantísimo.*

Ve větě (19a) *una* má schopnost nést význam základního pojetí čísla a v (19b) je *un* nositelem neurčitosti. Následující příklad (20) tvoří věta vytržená z kontextu, kde mohou nastat obě dvě možnosti. Vidíme, že kontext a informativní struktura mohou být faktory, které zodpovídají za to, která interpretace je vhodná.

20) *Sólo un hombre puede ayudarnos.*

3.3.2 UŽITÍ PREDIKAČNÍ A GENERICKÉ

Podle Manuela Leonettiho⁵⁷ tvar *un* kulminuje svůj vývojový proces v 16. století s významem generickým a predikačním neboli atributivním.

21)

- a. *Una beca de investigación permite trabajar en las mejores condiciones.*
- b. *Este animal es un marsupial.*

V těchto případech je naprosto vyloučené užití tvaru *un* jako číslovky a to nám ospravedlňuje užívání označení *člen neurčitý*. Generická a predikační užití jsou ta nejvzdálenější od originálního užití latinské formy *unus*. Tvar *un* získal vlastní status, tedy neurčitého členu.

⁵⁶ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 836.

⁵⁷ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 837.

3.3.3 ČLEN NEURČITÝ - TVAR UN

Manuel Leonetti⁵⁸ uvádí, že základním významem tvaru *un* je neurčitost. Tento význam je možné charakterizovat jako absenci indikací k dosažení představení entity vyjádřené jmenným syntagmatem. Tradiční gramatika upozorovala, že tvarem *un* mluvčí indikuje, že danou entitu adresát nezná, protože nebyla zmíněna v předešlém diskurzu, nebo protože nemůže být lokalizována v situaci promluvy či identifikována na základě kontextu. Další charakteristické vlastnosti jsou například: do diskurzu uvést nové referenty, ztráta anaforické interpretace. Pro objasnění Manuel Leonetti⁵⁹ uvádí příklady:

22)

- a. *Han denunciado un caso de corrupción en el juzgado n.º 3.*
- b. *Parece que lo ha descubierto un periodista.*

Pokud užijeme jmenné syntagma s neurčitým členem (*un caso de corrupción*), uvádíme do diskurzu novou informaci. To znamená, že nebyla zmíněna v předešlém diskurzu. Z tohoto důvodu mají ve zvyku zastávat rématickou část výpovědi. Entita, která byla uvedena (22a) ve větě (22b) může být obnovena nějakým určitým anaforickým výrazem. V těchto dvou větách vidíme, že *lo* z (22b) odkazuje na předešlé jmenné syntagma *un caso de corrupción* z věty (22a). Jak už je zmíněno výše, člen neurčitý nemá schopnost anaforického užití, které mají členy určité. V případě kdyby mluvčí chtěl anaforicky poukázat na již zmíněnou entitu, použije člen určitý.

Podle Manuela Leonettiho⁶⁰ člen určitý umožňuje odkazovat na celek třídy vyjádřené substantivem a jeho eventuálními komplementy, zatímco člen neurčitý to neumožňuje. Hovoříme o odkazováním zahrnujícím (*referencia inclusiva*) a odkazováním vylučujícím (*referencia exclusiva*). Odkazování vylučující je evidentní u členu neurčitého. Pokaždé když použijeme *un*, víme, že existují další elementy, o kterých se nic nesděljuje. Proto pokud chceme odkazovat na jedinečné entity, užíváme vždy člen určitý.

⁵⁸ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 838.

⁵⁹ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 838.

⁶⁰ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 840.

A nakonec podle Manuela Leonettiho⁶¹ další vlastnost, která rozlišuje jmenná syntagmata s *el* a jmenná syntagmata s *un* je schopnost členu neurčitého působit s operátory v negativní oblasti.

23)

a. *A esas horas no pudieron encontrar un taxi. (= ningún taxi)*

b. *A esas horas no pudieron encontrar el taxi. (≠ ningún taxi)*

Mezi těmito dvěma příklady vidíme kontrast, který ukazuje, že člen neurčitý může být zasažen negací, zatímco člen určitý předvádí interpretace nezávislé na negaci.

3.3.4 ČLEN NEURČITÝ -TVAR UNOS

Podle Manuela Leonettiho⁶² formy množného čísla členu neurčitého (*unos/unas*) jsou charakteristickým rysem paradigmatu členu neurčitého jak ve španělském jazyce, tak v jazycích iberorománských. Ostatní jazyky derivované z latiny používají místo těchto tvarů partitivní člen, který španělština nemá nebo kvantifikátor srovnatelný s tvarem *algunos*.

Kvantitativní význam tvaru *unos* je podobný výrazu *algunos* a podstatnému jménu holému. Manuel Leonetti⁶³ tento význam ukazuje na příkladu:

24) *Traigo {unas/algunas/Ø}botellas de vino.*

⁶¹ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 841.

⁶² BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 841.

⁶³ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 841.

4 AKTUÁLNÍ ČLENĚNÍ

Vzhledem k tomu, že naše analýza jazykového vzorku bude zaměřena mimo jiné na vztah členů (determinaci) a slovosledu, věnujeme tuto kapitolu představení teorie aktuálního členění, která se zabývá "*systematickým popisem výpovědi z hlediska možných způsobů jejího začlenění do komunikačního procesu neboli z hlediska všech jejích možných aktuálních funkcí.*"⁶⁴

Podle *Mluvnice češtiny*⁶⁵ aktuální větné členění patří mezi složky větného významu. Pojí se s větou jako komunikačním útvarem neboli výpovědí. V komunikačním procesu se obsah výpovědi dělí na jednotlivé složky podle jejich specifických funkcí.

Jak uvádí již zmíněná kniha *Mluvnice češtiny*, výpověď se do komunikačního procesu zapojuje za prvé svým východiskem a za druhé svým komunikačním cílem. Co se týče prvního bodu, autoři uvádějí, že vychází z určitých komunikačních podmínek daných jazykovým kontextem anebo mimojazykovou komunikační situací relevantní v momentě vzniku výpovědi. Komunikačním cílem se myslí to, proč vůbec byla výpověď vyslovena či napsána a je daný komunikační intencí autora. Dále musí být v každé výpovědi vyjádřen. "*Obecně platí, že každá výpověď je v komunikačním procesu nějakým způsobem zakotvena. I výpovědi úvodní nebo výpovědi izolované, tedy výpovědi, jejichž všechny prvky nesou informaci z hlediska posluchače novou, neznámou, nutně nějakou výchozí komunikační situaci předpokládají, a to situaci, která dala autorovi projevu podnět k jejich vzniku (vyslovení nebo napsání).*"⁶⁶

⁶⁴ DANEŠ, František, Zdeněk HLAVSA a Miroslav GREPL. *Mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, s. 550.

⁶⁵ DANEŠ, František, Zdeněk HLAVSA a Miroslav GREPL. *Mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, s. 549-599.

⁶⁶ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 549.

Dle Daneše, Hlavsy a Grepla " jako první u nás užíval tohoto termínu V. Mathesius⁶⁷; zdůraznil, že se "aktualizuje jazykový materiál tak, aby odpovídal zvláštnímu úkolu, který mu mluvčí nebo pisatel ukládá v konkrétních promluvách".⁶⁸

Téma (T) a réma (R) jsou základní složky aktuálního členění. Dále jsou pro aktuální členění důležité známost a novost jednotlivých složek a stupeň jejich výpovědní dynamičnosti. Téma je chápáno jako část výpovědi, která vyjadřuje, o čem se v ní mluví. Druhou část výpovědi tvoří tzv. réma, které vyjadřuje to, co se o tématu tvrdí. Autoři *Mluvnice češtiny* uvádějí příklad: *Zbraslavský zámek* (T) *byl založen* (R) *roku 1292 jako cisterciácký klášter králem Václavem II.*⁶⁹ Jedná se o dichotomické členění. Dichotomii charakterizují komplementárnost, systémovost a univerzálnost. Pokud hovoříme o komplementárnosti, víme, že její vlastnost je že T a R jsou mezi sebou vzájemně propojeny, tj. T ani R nemohou být od sebe odděleny. Můžeme, ale rozhodnout ke komu se každý prvek výpovědi váže, jestli se pojí s T nebo s R. Další charakteristickou vlastností je systémovost, v tomto směru autoři uvádí že: "AČ je záležitostí jazykového systému a jako takové se týká absolutní většiny výpovědi jazyka."⁷⁰ Poslední charakteristickou vlastností, uvedenou v *Mluvnici češtiny*, je univerzálnost. To znamená, že se dichotomie T a R objevuje ve všech indoevropských a mnoho neindoevropských jazycích. Je ovšem logické, že každý jazyk má jiné výrazové prostředky, které používá k jejímu vyjádření.

Ve výpovědi rozlišujeme tematické centrum a rematické centrum. To znamená, že existuje tematické centrum, které odlišujeme od zbytku tematické části a totéž nastává i u rematické části výpovědi.

Pro rozlišení tematických částí od částí rematických a pro určení hranice mezi nimi se využívají objektivní testovací kritéria a jejich metodologie. Jedno

⁶⁷ V. Mathesius byl zakladatelem Pražské školy, která vznikla roku 1926. Působil zde jak s českými tak i zahraničními lingvisty jako například s Nikolajem Sergejevičem Trubeckým, Romanem Jakobsonem, Bohuslavem Havránkem, Janem Mukařovským a mnoha dalšími. Narodil se v Pardubicích, studoval v Kolíně na gymnáziu a po té studoval v Praze Filozofickou fakultu české univerzity, kde získal učitelskou způsobilost k výuce němčiny a francouzštiny na středních školách. Roku 1909 se habilitoval jako první docent pro obor anglické řeči a literatury. V roce 1919 byl jmenován řádným profesorem anglistiky na Filozofické fakultě Karlovy univerzity.

⁶⁸ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 549.

⁶⁹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 550.

⁷⁰ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 551.

z nejčastějších kritérií, je otázkový test, který se "zakládá na vztahu otázky a odpovědi na ni, přesněji řečeno na analogii v gramatické a sémantické struktuře obou."⁷¹

4.1 ZNÁMÁ A NOVÁ INFORMACE

Protože v předešlé kapitole jsme si uvedli, že pro aktuální členění jsou důležité známost a novost jednotlivých složek, v této podkapitole je více charakterizujeme.

Autoři *Mluvnice češtiny*⁷² uvádí, že každá výpověď vzniká na základě nějaké komunikační situace a je zasazena do jazykového kontextu. Pod pojmem "prvky známé" si představíme prvky výpovědi, které už byly zmíněny v jazykovém kontextu či v komunikační situaci nebo se dají odvodit z daného kontextu či situace, či předpokládáme, že je adresát zná. Naopak prvky nové jsou prvky výpovědi, které adresát z předchozího kontextu nezná, neodvodí si je.

Pokud se jedná o tzv. známou informaci, ta se pojí vždy s určitým momentem promluvy. Jak uvádí autoři, při běžné komunikaci se jedná o to, že prvky sdělení, které jsou známé jak autorovi tak i adresátovi se prezentují v nových souvislostech. Tedy předpokládá se, že když se jedná o běžnou komunikaci, autor ani adresát se neobohacují o nové vědomosti. Ve skutečnosti nové vědomosti získáme, když si přečteme například nějaké vědecké či odborné texty.

Pro přesnější popis a charakteristiku známé informace jsem vybrala tuto definici, uvedenou v knize *Mluvnice češtiny*.

*"To co je z hlediska jazykového kontextu nové, může být známé z širšího hlediska situačního a podobně to, co se jeví jako nové z hlediska komunikační situace, může být známo z hlediska společných znalostí komunikantů. V tomto smyslu lze říci, že opozice prvků známých a nových je do jisté míry záležitostí stupňů. Tzv. interval známosti, tj. úseku textu, vzhledem k němuž hodnotíme prvek jako známý, se mění v závislosti na struktuře textu (zejména v závislosti na typu tematické posloupnosti, viz M 2.1)."*⁷³ Dále nejde vyloučit z vyhodnocování známosti prvku ani subjektivní faktor. Autor i adresát mohou chápat jinak interval známosti a z tohoto důvodu pak dochází k nepochopení textu.

⁷¹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 566.

⁷² DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 551.

⁷³ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 553.

4.2 KONTEXT, KONTEXTOVÁ ZAPOJENOST

Autoři *Mluvnice češtiny*⁷⁴ rozlišují několik typů kontextů. Jedná se o kontext slovní neboli jazykový, kontext situační, pod který spadá kontext aktuální a širší kontext situační, dále sem patří kontext zkušenostní. V první skupině, tedy kontextu slovním neboli jazykovým, je "pro AČ relevantní jedna, ev. několik výpovědí před danou výpovědí předcházejících, zřídka též výpověď bezprostředně následující."⁷⁵ Čím více jsou předešlé výpovědi vzdálené, jejich důležitost pro téma jednotlivých výpovědí se snižuje a zpravidla nepřesáhne odstavec⁷⁶. Zde se využívá hypertematu, což znamená, že jednotlivá témata jsou odvozená z hlavního tématu. Prvek, který je známý z předchozího kontextu, se neopakuje doslovně, může se syntakticky rozvíjet nebo ho může zastupovat zájmeno atd. Ve druhé skupině, tedy situačním kontextu se jedná o informace, které autor i adresát znají ze situace, kdy výpověď vznikla. Také se používá název komunikační situace. Druhá skupina obsahuje dvě podskupiny. Za 1) se jedná o bezprostřední kontext situační, který s kontextem slovním neboli jazykovým vytváří kontext aktuální. Za 2) jde o širší kontext situační. Pod tímto kontextem si představíme údaje o časovém a prostorovém zařazení děje. Poslední skupinu tvoří kontext zkušenostní neboli společné znalosti, kde autor předpokládá, že adresát má tytéž vědomosti jako on o objektivní realitě. Z tohoto důvodu při komunikaci od těchto vědomostí vychází jako od známých. Tyto společné vědomosti tvoří zkušenostní kontext. Autoři uvádějí, že existují prvky kontextově zapojené a kontextově nezapojené, které vycházejí ze vztahu k těmto kontextovým sférám: "*kontextově zapojené jsou ty prvky výpovědi, které nějak souvisejí s výchozími podmínkami komunikace a náležejí k některé kontextové sféře.*"⁷⁷

4.3 VZTAH MEZI ZNÁMOU INFORMACÍ

Podle *Mluvnice češtiny*⁷⁸ tematické výpovědi jsou tvořeny z výpovědních prvků, které jsou spjaty s některou ze třech kontextových skupin. Na příkladu *Nějaký cizinec se mě ptal na cestu na nádraží*, autoři ukazují, že novost této složky, zejména její příslušnost ke zkušenostnímu kontextu, je ve větě označena neurčitým zájmenem

⁷⁴ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 552.

⁷⁵ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 552.

⁷⁶ O odstavci z hlediska AČ píše František Daneš (1994) a dále Vanda Obdržálková (2013)

⁷⁷ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 552.

⁷⁸ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 554.

nějaký. Autor předpokládá, že adresát zná obsah pojmu *cizinec*. Dále se uvádí, že známé prvky i ty, které se opakují z předcházejícího jazykového kontextu doslovně, mohou být také spjaty s rématem. A to proto, že to bylo autorovou intencí. Autoři uvádí tento příklad: *Včera jsem potkal tvého přítele Honzu*. Rématem v uvedené větě je *tvého přítele Honzu*, kde ale autor ví, že adresát Honzu zná, tudíž to není informace nová, ale informace známá: "*podstatné však je, že autor tuto výpovědní složku uvedl do nové, aktuální tematicko - rematické souvislosti, která je v daném momentu promluvy z dosavadního kontextu nevyvoditelná.*"⁷⁹ I přes velmi častou shodu, kdy téma je známá informace a réma je nová informace, autoři *Mluvnice češtiny* kladou důraz na to, abychom si uvědomili, že to tak být nemusí. Upozorňují, že volba tématu není přesně určena předcházejícím kontextem. Výpověď může mít více než jedno pokračování a pořadí výpovědi je možné zaměnit i při uchování jeho významu. A také může mít výpověď v textu jiné aktuální členění, ale stejný lexikální obsazení a stejnou gramatickou stavbu. Jako například: *Mistrovství světa v hokeji pokračovalo včera zápasem Švédska a Finska. Vyhráli Švédové/ Švédové vyhráli*. Pokud jsme autory textu, můžeme si zvolit dvě varianty. Ta první je, že si zvolíme pokračování, které přímo navazuje na předcházející text a druhá varianta je, že si zvolíme pokračování jiné. Z tohoto hlediska autoři charakterizují téma jako element na kontextu nezávislý, ale z hlediska druhého téma věty nemůže být zcela libovolné. A to proto, že záleží na celkové výstavbě textu: "*bez přímé nebo nepřímé souvislosti s hypertématem (nadřazeným T většího textového úseku, odstavce, kapitoly apod.) by šlo o nahodilý sled po sobě jdoucích vět, nikoli o text souvislý.*"⁸⁰

4.4 VÝPOVĚDNÍ DYNAMIČNOST

V této podkapitole se budu věnovat výpovědní dynamičnosti, kterou autoři *Mluvnice češtiny* definují takto: "*výpovědní dynamičností rozumíme vlastnost komunikace spočívající v tom, že v komunikačním procesu každá složka výpovědi určitou měrou přispívá k rozvíjení a obohacování obsahu sdělení. Relativní míra, s níž jednotlivé jazykové složky sdělení přispívají k jeho rozvíjení, se nazývá stupeň VD.*"⁸¹

⁷⁹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 554.

⁸⁰ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 555.

⁸¹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 556.

Ve výpovědi existují dva způsoby, jak jsou stupně výpovědní dynamičnosti rozprostřeny. První způsob je základní rozložení, kdy VD stoupá ve směru zleva doprava. Tedy rozložení, kdy každý prvek následující má vyšší stupeň VD, než prvek, který před ním předchází, což vyplývá už z lineárnosti komunikace, jak vysvětlují autoři *Mluvnice češtiny*⁸². Druhý způsob je významové rozložení, přičemž "vztah stupňů VD ke kontextu je následující: složky vyjadřující informaci vyvoditelnou z předcházejícího jazykového a /nebo situačního, ev. zkušenostního kontextu obohacují obsah sdělení v menší míře než složky vyjadřující informaci, kterou takto vyvodit nelze. Všechny složky kontextově zapojené proto jeví nižší stupeň VD než všechny složky kontextově nezapojené."⁸³ Nexus výpovědi tvoří centrum tématu a rématu. Jsou nositeli stupňů VD, které vyjadřují mikrostrukturu věty jako komunikačního útvaru.

4.5 VRSTVY AČ

Kontext, sémantika a lineárnost jsou podle autorů *Mluvnice češtiny* hlavními činiteli. Činitelé, kteří rozhodují o každém prvku výpovědi, a to tak, že určují, jestli se řadí do tematické nebo do rematické části výpovědi a určují, jaké mají funkce jednotlivé prvky uvnitř těchto částí. Dále podle aktuální funkce jednotlivého prvku určují stupeň výpovědní dynamičnosti. Tyto tři hlavní činitelé tvoří hierarchii, kde kontext je nejvýše, dále je sémantika a nejnižší stojí lineárnost. Díky této hierarchii rozlišujeme v aktuálním členění tři vrstvy neboli instanční roviny, tedy vrstvu základní, kontextovou a důrazovou. Jak uvádí autoři, "v základní vrstvě se odhlíží od kontextu. Pro AČ výpovědi je rozhodující sémantická povaha jednotlivých složek, v menší míře jejich lineární uspořádání."⁸⁴ V kontextové vrstvě se uplatňují všichni tři hlavní činitelé, tedy kontext, sémantika i lineárnost. Přičemž "kontextem se vliv sémantiky příslušných (kontextem tematizovaných) výpovědních složek stejně jako vliv linearit neutralizuje, takže všechny kontextově zapojené prvky mají nižší stupeň VD než všechny složky kontextově nezapojené, a to bez ohledu na jejich sémantickou náplň."⁸⁵ Za třetí se jedná o vrstvu důrazovou, kde se využívá pouze kontextu a klade se důraz

⁸² DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 556.

⁸³ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 556.

⁸⁴ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 557.

⁸⁵ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 557.

na umístění intonačního centra. Autoři *Mluvnice češtiny*⁸⁶ uvádějí příklad: *Pavel jede s vodáckým oddílem na Berounku.* (a ne na Sázavu nebo Vltavu)

4.6 ZÁKLADNÍ ROZLOŽENÍ VD

Jak už jsem zmínila v předešlé kapitole, v základní vrstvě se odhlíží od kontextu. A to způsobuje, že vzniká základní rozložení neboli základní stupnice VD, přičemž "na základní stupnici jsou sdělné položky uspořádány zleva doprava tak, že každá následující složka má vyšší stupeň VD než složka před ní předcházející; pro umístění každé složky na stupnici (pro její stupeň VD) je určující její sémantický obsah."⁸⁷ Nicméně je důležité mít na paměti, že "stupeň VD je pojem relativní, který lze vyjádřit pouze seřazením složek do stupnice."⁸⁸ Autoři kladou důraz na to, abychom si uvědomili, že není možné za základ stupnice vzít pořadí jakýchkoli sémantických složek v libovolné výpovědi, v níž se stupně VD zvyšují ve směru zleva doprava a v níž není patrný vliv aktuálního kontextu. Dle Daneše, Hlavsy a Grepla vidíme na následujících příkladech (25a) a (25b), že "výběr sdělné perspektivy, daný komunikačním záměrem mluvčího, ovlivňuje již samu hierarchizaci propozičních složek."⁸⁹

25)

a. *Jirka rozbil míčem okno: 1. agens - 2. děj - 3. prostředek - 4. patiens*

b. *Okno bylo rozbito míčem: 1. patiens - 2. děj - 3. prostředek*

Z toho vyplývá, že "stupnice VD konkrétní výpovědi pak zachycuje nikoli možnosti této volby, ale pořadí složek v propozici už hierarchizované a syntakticky ztvárněné, a to pořadí těch složek, které jsou kontextem nezasaženy a nepatří k T výpovědi. V tomto smyslu je třeba také rozumět tvrzení, že AČ výpovědi, a tedy stupně VD jednotlivých složek, se navrhuje na její členění syntaktické."⁹⁰ Na světě existuje obrovské množství jazyků. Proto tedy musíme počítat s tím, že stupnice VD nebude pro každý jazyk stejná. Nemusí se shodovat ani u jazyků blízkých, nemá tedy univerzální charakter. Autoři charakterizují stupnici VD, jako stupnici tvořenou dvěma členy tzn. scénou a specifikací. O těchto členech lze říci, že prvky scénické mají nižší

⁸⁶ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 558.

⁸⁷ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 569.

⁸⁸ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 569.

⁸⁹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 570.

⁹⁰ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 570.

stupeň VD než prvky specifikující. Autoři tyto členy definují takto: "*Prvky vytvářející scénu, jsou prvky, které vybírá (aktualizuje) autor jako prvky v momentě promluvy známé a na kterých jakožto na východisku může vybudovat vlastní sdělení. Prvky specifikace pak to, co je dáno aktuální komunikační situací a vyjádřeno scénou, dále rozvíjejí, obohacují o novou informaci, "posouvají" obsah komunikátu kupředu.*"⁹¹ Mnoho lingvistů dlouho zkoumalo a zkoumá konkrétní podobu stupnice VD. V dnešní době jsou známé dva typy stupnice VD. Autoři *Mluvnice češtiny*⁹² popisují tyto stupnice takto:

1. typ stupnice:

scéna (kulisy)	objevování (se) na scéně	jev na scéně
	objevení se na scéně	
	existence na scéně	
	(z)mizení ze scény	

V tomto typu stupnice je jev na scéně vázán na výskyt existenciálního slovesa ve větě. Jak uvádějí autoři, na následujících příkladech uvidíme, že "*prvky scény, tj. časové kulisy zjara, od srpna, příští týden, dnes večer a místní kulisy v Praze, v Domě umělců, po silnici mají v uvedených větách nižší stupeň VD než slovesa vyjadřující existenci (žijí, kvetou, jezdí, začíná, hraje) a tato slova mají opět nižší stupeň VD než složky vyjadřující jev na scéně.*"⁹³

26)

- a. *Zjara kvetou petrklíče.*
- b. *Od srpna jezdí v Praze dvě linky metra.*
- c. *Po silnici jede auto.*
- d. *Příští týden začíná nový semestr.*
- e. *Dnes večer hraje v Domě umělců Česká Filharmonie.*

⁹¹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 570.

⁹² DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 571.

⁹³ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 571.

f. *V Rodopech žijí medvědi.*

2. typ stupnice:

scéna (kulisy)	agens/nositel	děj/stav	specifikace	další specifikace
-------------------	---------------	----------	-------------	----------------------

Do tohoto typu stupnice VD patří mnoho vět s dějovými slovesy. Autoři uvádí příklady, "v nichž agens/nositel (*otec, děti, listonoš*) má nižší stupeň VD než element vyjadřující děj/stav (*čte, spěchají, přinesl*) a ten má zase nižší stupeň VD než elementy vyjadřující specifikace (*noviny, do školy, dědečkovi balík*). Nejnižší stupeň VD má *kulisa, pokud je ve větě přítomna (večer)*."⁹⁴ Dále co se týče typů specifikací, autoři vysvětlují, že se řadí tímto způsobem: čas - místo - prostředek - beneficiens - patiens - podmínka - příčina - účel, tedy podle stoupající VD.

27)

- a. *Večer čte otec noviny.*
- b. *Děti spěchají do školy.*
- c. *Listonoš přinesl dědečkovi balík.*

4.7 VÝRAZOVÉ PROSTŘEDKY AČ

Jak popisuje Jiří Černý ve své knize *Úvod do studia jazyka*⁹⁵, na světě existuje obrovské množství jazyků. Lingvisté odhadují, že se jedná zhruba o 3500 až 7000 jazyků. Tyto jazyky se třídí podle genetické klasifikace. Jazyky se zařazují do tzv. rodin podle společného prajazyka. Dále existuje typologická klasifikace, kde se jazyky dělí podle typu jejich gramatiky. Každý jazyk tedy využívá jiné výrazové prostředky pro AČ. Jak uvádí Daneš, Hlavsa a Grepl⁹⁶, čeština využívá výrazové prostředky typu jako intonaci, slovosled, různé lexikální prostředky a také syntaktické prostředky.

Slovosled, jak je uvedeno v předešlém odstavci, může fungovat jako výrazový prostředek AČ. V češtině se mluví o tzv. slovosledu volném, tím se myslí, že jednotlivé větné členy nemusí být řazeny v pevně daném pořadí. Mluvčí ale zároveň musí

⁹⁴ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 571.

⁹⁵ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998, s. 48. ISBN 80-85839-24-5.

⁹⁶ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 559.

dodržovat určitá pravidla. Základní typ slovosledu je SVO (subjekt - verbum - objekt). Ve španělštině je tomu taktéž. To znamená, že subjekt je většinou tématem a rématem je objekt.

Dále co se týče tématu a rématu, jak uvádějí autoři *Mluvnice Češtiny*⁹⁷, rozlišujeme u nich subjektivní a objektivní slovosled. Objektivní slovosled získáme tehdy, pokud se ve výpovědi nachází tematická část před částí rematickou. Zpravidla se užívá při konstatování, vypravování a ve výkladu. V opačném případě se jedná o subjektivní slovosled, který se často užívá, pokud chceme něco zdůraznit nebo emocionálně zabarvit. Rovněž dochází k úzkému spojení mezi slovosledem a intonací. *Mluvnice češtiny* k tomu uvádí, že "komplementárnost slovosledu a intonace jako prostředků AČ se projevuje v tom, že změny slovosledné mohou, avšak nemusejí mít nutně za následek změny v intonaci výpovědi. Změní-li se slovosled, může celková intonační podoba výpovědi zůstat nezměněna, změní se jen nositel intonačního centra výpovědi. Často se ovšem i sama intonační podoba mění, např. vždy tehdy, změní-li se objektivní pořad výpovědi pořad subjektivní."⁹⁸

Dále podle *Mluvnice Češtiny*⁹⁹ jsou s intonací a se slovosledem spjaty tzv. aktualizací částice. V češtině jsou to například částice *již, už, ještě, až, dokonce, i, také, rovněž, ani, teprve, jen, jenom, pouze, právě sotva, přece, stejně* a další. Jejich funkce je vázat se na takové výrazy, které jsou nositeli nové informace. Z tohoto důvodu aktualizují réma, protože je vždy nositelem nové informace, ale mohou také aktualizovat i téma, které je chápáno z aktuálního kontextu jako nové. Jak jsem zmínila výše, tak částice se vztahuje tématu a i rématu a tyto složky jsou nositeli intonačního centra výpovědi a částice je jim anteponována. Může být jeho nositelem i sama aktualizací částice a je postponována.

Dále autoři *Mluvnice češtiny*¹⁰⁰ uvádějí tzv. větná adverbia, což jsou částice typu *vážně, jistě, prostě, přirozeně, určitě* a další. Tento typ slouží k vyjádření postoje autora k rematické části jeho výpovědi a jsou mu většinou anteponovány.

Podle *Mluvnice češtiny*, existuje mnoho typů výrazových prostředků AČ. Pokusila jsem se zde shrnout ty výrazové prostředky, které pokládám za nejdůležitější.

⁹⁷ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 558.

⁹⁸ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 561.

⁹⁹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 561.

¹⁰⁰ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 563.

4.8 KONTEXT A AČ

V této podkapitole se budeme zabývat kontextovou vrstvou, o které jsem se již zmínila v kapitole 4.5. Jak už jsme si uvedli, existují 3 kontextové sféry. To znamená kontext slovní neboli jazykový, kontext situační a kontext zkušenostní. Autoři uvádějí, že " *ta část výpovědi, v níž se projevuje její zakotvenost v kontextu, tvoří její T (část tematickou).*"¹⁰¹ Tato část T je schopna vztahovat se k jakékoli kontextové sféře. Pokud se ve výpovědi nachází dva nebo více prvků T, mohou se vztahovat buď všechny k jedné kontextové sféře či k různým kontextovým sférám.

Co se týče slovního kontextu, autoři uvádějí, že " *se nejvíce uplatňuje uvnitř souvislého textu, tam kde jde o přímou obsahovou návaznost po sobě jdoucích výpovědí.*"¹⁰² Nositeli tematické linie jsou prvky známé, které vytvářejí tematickou posloupnost. Vyjadřují centrální prvek T a hypertematický prvek. O těchto dvou prvcích autoři uvádí, že mohou, ale nemusejí být vždy shodné. Pokud hovoříme o prvku T, vyjadřuje, že " *mluvčí vybírá z množiny těch prvků, které tvoří souhrn společných znalostí mluvčího a posluchače (z "široké" scény), jeden prvek a činí je centrem T výpovědi, Již tímto aktem výběru je příslušný prvek aktualizován. Zpravidla je tento prvek znám z předcházejícího kontextu, často však obsahuje i sémantické rysy nového a posunuje sdělení kupředu.*"¹⁰³ Hovoří se zde o aktualizaci. Člověk má mnoho vědomostí, zkušeností a poznatků o objektivní realitě. Pokud něco mluvčí aktualizuje, znamená to, že ze všech těchto vědomostí, zkušeností a poznatků o objektivní realitě, vybere jednu věc, na kterou myslí v jednom daném okamžiku: tím ji zaktualizuje. " *Hypertematický prvek jakožto prvek odkazující k nadřazenému T většího celku má funkci udržovat (hyper)tematickou kontinuitu textu neboli vyjadřovat vztahy mezi proměnnými T jednotlivých vět a konstantním hypertématem odstavce.*"¹⁰⁴ Podle autorů *Mluvnice češtiny* vzájemná hierarchie a aktuální funkce rozlišuje tyto dva zmíněné prvky. Hovoříme-li o vzájemné hierarchii, to znamená, že prvky T jsou podřazena hypertématu. Co se týče aktuální funkce, tak centrum T je charakteristické svou aktualizací, zatímco hypertéma je nám z dřívějšíka známé a tudíž i dříve aktualizované.

¹⁰¹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 582.

¹⁰² DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 584.

¹⁰³ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 584.

¹⁰⁴ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 584.

4.9 POČÁTKOVÉ A KONCOVÉ VÝPOVĚDI

V této, tedy poslední podkapitole aktuálního členění, si vysvětlíme, co jsou to počátkové a koncové výpovědi.

Podle autorů *Mluvnice češtiny*¹⁰⁵ počátkové výpovědi jsou výpovědi, které se nachází na počátku promluvy nebo i na počátku většího textového úseku. "*Jejich specifickou funkcí však je aktualizovat samu scénu v daném (počátečním) momentě komunikace, tj. aktualizovat kulisy scény a dále aktualizovat prvky komunikátů jejich uvedením na scénu, konstatováním jejich existence nebo objevení na scéně.*"¹⁰⁶ Rozložení stupnice VD odpovídá prvnímu typu stupnice VD (scéna - existence - jev na scéně). Dále v počátkových výpovědích nemusí být téma i réma, tedy tematicko-rematický nexus a díky tomu se rozlišují různé druhy počátkových výpovědí. "*Počátku textu už nepředchází žádný kontext jazykový, může se opírat T počátkové výpovědi např. o vztah ke komunikační situaci a vyjadřovat různé kulisy, např. Na podzim byl v našem městě otevřen nový obchodní dům (počátek opřený), jindy mohou být prvky T různým způsobem předjímány jako známé ze zkušenosti, např. Svatá Markéta hodila srp do žita (počátek stažený, počátek s explicitní zkratkou apod.)*"¹⁰⁷

Co se týče koncových výpovědí, jak zmiňují autoři *Mluvnice češtiny*¹⁰⁸, jedná se v nich o neutralizaci vlivu předcházejícího kontextu na její aktuální členění. Pro objasnění autoři uvádí tento příklad:

28) Nežli se vydáme na cestu do světa skalek a skalniček, povíme si hned úvodem několik slov o všedních radostech i starostech každého zahrádkáře... Většina všeobecných pěstitelských zásad platí pro běžné kultury i pro některá speciální odvětví zahrádkářské činnosti, a tedy i pro pěstování pravých dítek hor - skalniček.

¹⁰⁵ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 591.

¹⁰⁶ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 591.

¹⁰⁷ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 591.

¹⁰⁸ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 592.

Na tomto příkladu vidíme, že " *prvky které v předcházejícím slovním kontextu byly již aktualizovány jako znám, dané a měly funkci tematických prvků, se v poslední větě dostávají - díky komunikačnímu záměru autora - do centra R jako prvky nové.*"¹⁰⁹

Vysvětlili jsme si, co jsou to počátkové a koncové výpovědi. Dále je třeba zmínit, že spolu vytvářejí rámeček textu.

¹⁰⁹ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 592.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

1. ANALÝZA DETERMINACE A JEJÍHO PŘEKladU DO ČEŠTINY

Cílem praktické části mé diplomové práce je zaměřit se na použití členu ve španělském jazyce a jeho překladu do češtiny. Pro analýzu textu jsem si vybrala povídku *La tortuga gigante* od latinskoamerického spisovatele Horacia Quirogy. K této povídce jsem měla k dispozici český překlad od překladatelky Ady Veselé. Zaměřila jsem se na kvantitativní analýzu determinace a jejího překladu do češtiny. Nejprve jsem identifikovala jmenné fráze a následně jsem pozorovala jejich překlad. V českém jazyce neexistuje morfologická kategorie "členu". Z tohoto důvodu čeština využívá k vyjádření determinace slovosledné prostředky týkající se AČ. Dále jsem v praktické části pojmenovala kapitolu "Komentáře k vybraným jevům". Jsou zde uvedeny komentáře ke specifickým příkladům.

1.1. UKAZOVACÍ ZÁJMENA

Jak jsem uvedla v teoretické části, do skupiny determinantů podle Gómeze Torregy¹¹⁰ řadíme tvary rodu mužského a ženského ukazovacích zájmen. Pro zopakování uvádím, že jsou to deiktické elementy, které používáme, pokud chceme na něco ukázat v prostoru, čase nebo v kontextu.

Z povídky *La tortuga gigante* jsem vybrala jmenná syntagmata s těmito determinanty. Po provedeném rozboru jsem zjistila, že v příkladech (2,4,5) ukazovací zájmena zůstávají v českém jazyce zachována. Zatímco na příkladě (1) vidíme, že jmenné syntagma (*esa tarde*) je v českém překladu celé vynecháno. V případě (3) si všimneme, že do českého jazyka není přeložen determinant (*aquella*).

- 1) *Y como él lo había dicho, la fiebre volvió esa tarde, más fuerte que antes, y perdió de nuevo el conocimiento.*

Pak dostal nový záchvat horečky, ještě silnější než dřív, a opět ztratil vědomí.

¹¹⁰ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 74.

- 2) *Pero también **esta vez** la tortuga lo había oído, y se dijo: - Si queda aquí en el monte se va a morir, porque no hay remedios, y tengo que llevarlo a Buenos Aires.*

Ale želva ho i tentokrát uslyšela a řekla si: "Zůstane -li v pralese, určitě zemře, protože tu nejsou žádné léky. Musím ho dopravit do Buenos Aires. "

- 3) ***Aquella luz** que veía en el cielo era el resplandor de la ciudad, e iba a morir cuando estaba ya al fin de su heroico viaje.*

Zář, kterou viděla na obloze, to byla noční světla města. Ano, želva umírala, když už vlastně byla u cíle svého hrdinného pochodu.

- 4) *Y dónde vas con **ese hombre**? - añadió el curioso ratón.*

"A kam jdeš s tím člověkem?" zeptala se hned zvědavá myška.

- 5) *-¡Ah, zonza, zonza! - dijo riendo el ratoncito-. ¡Nunca vi una tortuga más zonza! ¡Si ya has llegado a Buenos Aires! **Esa luz** que ves allí es Buenos Aires.*

"Ach ty hloupý hlupáčku! Vždyť už jsi v Buenos Aires! To světlo, co tam vidíš, to je přece město."

1.2. PŘIVLASTŇOVACÍ ZÁJMENA

Přivlastňovací zájmena, jak je uváděno v teoretické části, také patří mezi determinanty.

Z uvedeného textu jsem vybrala věty, které obsahují tento druh zájmen, a analyzovala jsem je. Zjistila jsem, že zde existuje tendence k jejich zachování v českém překladu. Jak si můžeme všimnout u příkladů (1,2,4,5,6,7,9). Co se týče příkladu (3), překlad přivlastňovacího zájmena *su* je zde vynechán. V češtině se užívá pouze výrazu *doma*. V posledním příkladě (8) vidíme, úplnou změnu větného vzorce a výraz *sus fuerzas* je zde tedy také vynechán.

- 1) *Y cuando era de madrugada todavía, el director del Jardín Zoológico vio llegar a una tortuga embarrada y sumamente flaca, que traía acostado en **su lomo** y atado con enredaderas, para que no se cayera, a un hombre que se estaba muriendo.*

Právě se rozednívalo, když ředitel zoologické zahrady uviděl nesmírně vyhublou a zablácenou želvu. Na jejím hřbetě ležel nemocný člověk, přivázaný liánami, aby nespádl.

- 2) *El director reconoció a su amigo, y él mismo fue corriendo a buscar remedios, con los que el cazador se curó enseguida.*

Ředitel poznal svého přítele a běžel hned opatřit léky, které lovci brzy vrátili zdraví.

- 3) *Y como él no podía tenerla en su casa, que era muy chica, el director del Zoológico se comprometió a tenerla en el Jardín, y a cuidarla como si fuera propia hija.*

Ale nemohl ji mít doma, měl maličký byt. Přítel mu tedy slíbil, že ji vezme do zoologické zahrady a bude o ni pečovat jako o vlastní dítě.

- 4) *Dicho esto, cortó enredaderas finas y fuertes, que son como piolas, acostó con mucho cuidado al hombre encima de su lomo, y lo sujetó bien con las enredaderas para que no se cayese.*

Sotva se rozhodla, hned natrhala popínavé rostliny, které jsou tenké a pevné jako provaz. Pak velmi opatrně uložila muže na svém hřbetu a důkladně ho přivázala, aby nespádl.

- 5) *Y como usted tiene mucha puntería con la escopeta, cace bichos del monte para traerme los cueros, y yo le daré plata adelantada para que sus hermanitos puedan comer bien.*

Umíte přece dobře střílet, lovtě tedy zvěř a přineste mi kůže. Zaplatím vám za ně předem, aby tu vaši bratříčci měli zatím z čeho jíst.

- 6) *A pesar del hambre que sentía, el hombre tuvo lástima de la pobre tortuga, y la llevó arrastrando con una soga hasta su ramada y le vendó la cabeza con tiras de género que sacó de su camisa, porque no tenía más que una sola camisa, y no tenía trapos. La había llevado arrastrando porque la tortuga era inmensa, tan alta como una silla, y pesaba como un hombre.*

Ačkoliv lovec trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlékl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně

veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

- 7) *Fue entonces a la laguna, buscó una cáscara de tortuga chiquita, y después de limpiarla bien con arena y ceniza la llenó de agua y le dio de beber al hombre, que estaba tendido sobre su manta y se moría de sed.*

Šla tedy k jezeru, vyhledala maličký želví krunýř a pečlivě jej vydrhla pískem a popelem. Pak do něho nabrala vodu a donesla napít muži, jenž ležel bezvládný na své přikrývce a umíral žízni.

- 8) *Había llegado al límite de sus fuerzas, y no podía más.*

Byla úplně vysílená a nemohla udělat ani krok.

- 9) *Aquella luz que veía en el cielo era el resplandor de la ciudad, e iba a morir cuando estaba ya al fin de su heroico viaje.*

Zář, kterou viděla na obloze, to byla noční světla města. Ano, želva umírala, když už vlastně byla u cíle svého hrdinného pochodu.

1.3. ČÍSLOVKY

Číslovky jsou také řazeny podle Gómeze Torrega¹¹¹ do skupiny determinantů. V teoretickém úseku mé práce jsem uvedla, že číslovky představují širokou třídu a zmínila jsem pouze číslovky základní a řadové. V analyzovaných příkladech z povídky *O veliké želvě* jsem dospěla k závěru, že se zde nejvíce užívají jako determinanty číslovky základní (2-13). V prvním příkladu si můžeme povšimnout ale i číslovky neurčité. Dále bych chtěla zmínit, že v příkladech (1,3,4,5,6,9,10) je překlad zachován. V příkladech (7,12,13) je v českém překladu *un salto, un día, una semana*, vyjádřeno podstatným jménem v jednotném čísle (*skokem, den*). V příkladě (13) si navíc všimneme, že ve španělštině je *una semana* a Ada Veselá použila k překladu výraz *den*. Na příkladech (2,8,11) jsou číslovky do českého jazyka přeloženy jiným způsobem a to tak, že byly využity různé překladatelské postupy. V posledním příkladě, překlad určitého jmenného syntagmatu je vynechán a nahrazen adjektivem *široké*.

¹¹¹ GÓMEZ TORREGO. (2002) op. cit., s. 93.

- 1) Hizo **muchas pruebas** para acomodar bien **la escopeta, los cueros y el mate con víboras**, y **al fin** consiguió lo que quería, sin molestar **al cazador**, y emprendió entonces **el viaje**.

Mnohokrát zkoušela, jak nejlépe naložit pušku, svazek kůží a tykev s hady, aby lovcí nepřekážely. Konečně byla se svou prací spokojena a vydala se bez meškání na dalekou cestu.

- 2) Dormía bajo **los árboles**, y cuando hacía mal tiempo construía **en cinco minutos una ramada** con hojas de palmera, y allí pasaba sentado y fumando, muy contento en medio **del bosque que bramaba con el viento y la lluvia**.

Spal pod korunami stromů, a když mu někdy počasí nepřálo, postavil si ve chvílce přístřešek z palmových listů; tam seděl a pokuřoval, velmi spokojen uprostřed pralesa, který šuměl deštěm a závany větru.

- 3) Había **una vez un hombre** que vivía en Buenos Aires, y estaba muy contento porque era **un hombre sano y trabajador**.

V Buenos Aires žil jednou jeden muž. Žil spokojeně, neboť byl zdravý a pracovitý.

- 4) Pero **un día** se enfermó, y **los médicos** le dijeron que solamente yéndose **al campo** podría curarse.

Jednoho dne však onemocněl a lékaři se shodli, že jedině pobyt v přírodě ho může uzdravit.

- 5) Hasta que **un amigo** suyo, que era director **del Zoológico**, le dijo **un día**:
Až jednou přišel za ním ředitel zoologické zahrady a řekl mu:

- 6) Precisamente **un día** en que tenía mucha hambre, porque hacía **dos días** que no cazaba nada, vio a **la orilla de una gran laguna un tigre enorme que quería comer [...] dentro de una pata y sacar la carne con las uñas**.

Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neuložil, uviděl na břehu velikého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.

7) *Al ver **al hombre el tigre** lanzó un rugido espantoso y se lanzó de **un salto** sobre él.*

Jakmile spatřil člověka, hrozivě zařval a skokem se na něho vrhl.

8) *Pero cuando se acercó **a la tortuga**, vio que estaba ya herida, y tenía **la cabeza casi separada del cuello**, y **la cabeza** colgaba casi de **dos o tres hilos de carne**.*

Ale když přišel blíž, poznal, že je želva zraněná. Měla chudinka téměř utrženou hlavu; visela jí sotva na dvou na třech vláčekách.

9) *A pesar **del hambre** que sentía, **el hombre** tuvo lástima de **la pobre tortuga**, y **la** llevó arrastrando con **una soga** hasta su ramada y le vendó **la cabeza** con tiras de género que sacó de **su camisa**, porque no tenía más que **una sola camisa**, y no tenía trapos. La había llevado arrastrando porque **la tortuga** era inmensa, tan alta como **una silla**, y pesaba como **un hombre**.*

Ačkoliv lovcé trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlekl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

10) ***El cazador** comió así días y días sin saber quién le daba **la comida**, y **un día** recobró **el conocimiento**. Miró a todos lados, y vio que estaba solo, pues allí no había más que él y **la tortuga**, que era **un animal**.*

Lovec tak jedl mnoho dní, aniž si to vůbec uvědomoval. Jednou se probral z bezvědomí a překvapeně se rozhlédl kolem sebe. Pak si připomněl, že je v pralese sám. Nebylo tam živé duše kromě želvy, a to je přece zvíře.

11) *Después de **ocho o diez horas** de caminar se detenía, deshacía **los nudos** y acostaba **al hombre** con mucho cuidado en un lugar donde hubiera pasto bien seco.*

Po několikahodinovém pochodu se vždy zastavila, rozvázala náklad a velice opatrně uložila lovce na pěkné suché místo.

12) *Pero llegó **un día, un atardecer**, en que **la pobre tortuga** no pudo más.*

Ale přišel den, kdy ubohá želva kvečeru už nemohla dál.

13) *No había comido desde hacía **una semana** para llegar más pronto.*

Celý den nic nejedla, jen aby co nejrychleji dorazila k cíli.

14) *Atravesó montes, campos, cruzó a nada ríos de **una legua** de ancho, y atravesó pantanos en que quedaba casi enterrada, siempre con **el hombre moribundo encima.***

Šla pralesem i po polích, přeplavala široké řeky, vlekla se bažinami a jen taktak že se v nich nazabořila navždy. Stále však nesla na svém krunýři člověka bojujícího se smrtí.

1.4. SKUPINA: ZVOLACÍ ZÁJMENA

Zvolací zájmena také patří mezi determinanty. V povídce *O veliké želvě* jsem analyzovala pouze jeden příklad.

1) - *¡**Qué tortuga!** - dijo **el ratón**-. Nunca he visto **una tortuga tan grande.***

*¿Y eso que llevas en **el lomo**, que es? ¿Es leña?*

"To je želva!" vypískla myška. "V životě jsem tak obrovskou neviděla.

A to co neseš na hřbetě? Co je to? Snad ne dříví?"

1.5. URČITÝ ČLEN

Člen určitý se podle RAE¹¹² řadí mezi determinanty určité neboli silné (*determinantes definidos o fuertes*). V této kapitole jsou analyzována určitá jmenná syntagmata. V povídce *O veliké želvě* a jejím originálu jsem vybrala určitá jmenná syntagmata, která jsem zařadila do skupin podle toho, jakou funkci v nich má určitý člen.

1.5.1. ZNÁMÁ INFORMACE

Jak víme z předešlého teoretického úseku, hlavní funkcí členu určitého ze sémantického hlediska, jak uvádí RAE¹¹³, je usnadnit identifikaci osob a věcí, o kterých se hovoří. Jde o to ukázat, že se předpokládá, že adresát ji může jednoznačně rozpoznat v nějakém kontextu. Posлуhač by měl znát lexikální význam substantiva i informaci, kterou sdílí s mluvčím, tedy určitou známou informaci.

¹¹² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1024.

¹¹³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. (2009) op. cit., s. 1042.

Následující příklady jsem rozdělila do skupin. Pro lepší představu jsem vždy uvedla větu s neurčitým jmenným syntagmatem, která uvádí novou informaci, a z kterého se stává známá informace.

1.5.1.1. EL HOMBRE

- *Había una vez un hombre que vivía en Buenos Aires, y estaba muy contento porque era un hombre sano y trabajador.*
- V Buenos Aires žil jednou jeden muž. Žil spokojeně, neboť byl zdravý a pracovitý.

1) **El hombre** enfermo aceptó, y se fue a vivir **al monte**, lejos, más lejos que Misiones todavía.

Nemocný muž nabídku přijal a vypravil se do pralesa, daleko, ještě mnohem dál, než je Misiones, a tam žil.

2) **El hombre** tenía otra vez buen color, estaba fuerte y tenía apetito.

Muž nabyl opět zdravé barvy, byl silný, i chuť k jídlu se mu vrátila.

3) Al ver **al hombre el tigre** lanzó **un rugido espantoso** y se lanzó de **un salto** sobre él.

Jakmile spatřil člověka, hrozivě zařval a skokem se na něho vrhl.

4) Ahora - se dijo **el hombre** - voy a tortuga, que es **una carne** muy rica.

"Teď se pustím do želvy," řekl si muž. "Želví maso to je učiněná pochoutka."

5) A pesar **del hambre** que sentía, **el hombre** tuvo lástima **de la pobre tortuga**, y **la** llevó arrastrando con **una sogá** hasta **su ramada** y le vendó **la cabeza** con tiras de género que sacó de **su camisa**, porque no tenía más que **una sola camisa**, y no tenía trapos. **La** había llevado arrastrando porque **la tortuga** era inmensa, tan alta como **una silla**, y pesaba como **un hombre**.

Ačkoliv lovec trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlekl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

- 6) **El hombre** la curaba todos **los días** y después le daba golpecitos con **la mano** sobre **el lomo**.

Muž ji den co den ošetřoval a pokaždé ji přátelsky poplácal dlaní po hřbetě.

- 7) Pero entonces fue **el hombre** quien se enfermó.

Ale tehdy zase onemocněl muž.

- 8) **El hombre** comprendió que estaba gravemente enfermo, y habló en voz alta aunque estaba solo, porque tenía mucha fiebre.

Tehdy si lovec uvědomil, že je vážně nemocen. Ačkoli byl v lese docela sám, mluvil nahlas, jako by s někým rozprávěl. Asi jej horečka tak rozpalovala.

- 9) Voy a morir - dijo **el hombre**-.

"Umřu, " říkal si pro sebe.

- 10) Y ella pensó entonces: - **El hombre** no me comió **la otra vez**, aunque tenía mucha hambre, y me curó. Yo lo voy a curar a él ahora.

A tu si pomyslela: Nesnědl mě tenkrát, přestože měl velký hlad, a ještě mě vyléčil. Teď je řada na mně, abych mu pomohla.

- 11) Fue entonces **a la laguna**, buscó **una cáscara** de tortuga chiquita, y después de limpiarla bien con arena y ceniza la llenó de agua y le dio de beber **al hombre**, que estaba tendido sobre **su manta** y se moría de sed.

Šla tedy k jezeru, vyhledala maličký želví krunýř a pečlivě jej vydrhla pískem a popelem. Pak do něho nabrala vodu a donesla napít muži, jenž ležel bezvládný na své přikrývce a umíral žízni.

- 12) Se puso a buscar enseguida raíces ricas y yuyitos tiernos, que le llevó **al hombre** para que comiera.

Potom hned běžela shánět šťavnaté kořínky a mladé výhonky a nosila je lovci, aby neměl hlad.

- 13) **El hombre** comía sin darse cuenta de quién le daba **la comida**, porque tenía delirio con **la fiebre** y no conocía nadie.

Muž jedl a ani netušil, kdo mu shání potravu, neboť blouznil v horečce a nikoho nepoznával

14) *Todas las mañanas, la tortuga recorría el monte buscando raíces cada vez más ricas para darle al hombre, y sentía no poder subirse a los árboles para llevarle frutas.*

Každého rána běhala želva pralesem, hledajíc stále lepší a šťavnatější kořínky pro svého zachránce. Velmi ji přitom trápilo, že nedovede lézt po stromech. Jak ráda by mu přinesla ovoce!

15) *Dicho esto, cortó enredaderas finas y fuertes, que son como piolas, acostó con mucho cuidado al hombre encima de su lomo, y lo sujetó bien con las enredaderas para que no se cayese.*

Sotva se rozhodla, hned natrhala popínavé rostliny, které jsou tenké a pevné jako provaz. Pak velmi opatrně uložila muže na svém hřbetu a důkladně ho přivázala, aby nespádl.

16) *Iba entonces a buscar agua y raíces tiernas, y le daba al hombre enfermo.*

Pak běžela shánět vodu a mladé kořínky a krmila nemocného.

17) *Atravesó montes, campos, cruzó a nada ríos de una legua de ancho, y atravesó pantanos en que quedaba casi enterrada, siempre con el hombre moribundo encima.*

Šla pralesem i po polích, přeplavala široké řeky, vlekla se bažinami a jen taktak že se v nich nazabořila navždy. Stále však nesla na svém krunýři člověka bojujícího se smrtí.

1.5.1.2. LA TORTUGA + EL HAMBRE

- *Precisamente un día en que tenía mucha hambre, porque hacía dos días que no cazaba nada, vio a la orilla de una gran laguna un tigre enorme que quería comer dentro una pata y sacar la carne con las uñas.*
- Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neuložil, uviděl na břehu velikého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.

1) *Pero cuando se acercó a la tortuga, vio que estaba ya herida, y tenía la cabeza casi separada del cuello, y la cabeza colgaba casi de dos o tres hilos de carne.*

Ale když přišel blíž, poznal, že je želva zraněná. Měla chudinka téměř utrženou hlavu; visela jí sotva na dvou na třech vláčkách.

2) *A pesar del hambre que sentía, el hombre tuvo lástima de la pobre tortuga, y la llevó arrastrando con una soga hasta su ramada y le vendó la cabeza con tiras de género que sacó de su camisa, porque no tenía más que una sola camisa, y no tenía trapos. La había llevado arrastrando porque la tortuga era inmensa, tan alta como una silla, y pesaba como un hombre.*

Ačkoliv lovec trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlekl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

3) *La tortuga quedó arrimada a un rincón, y allí pasó días y días sin moverse.*
Želva ležela stulená v rohu chatrče a trávila tam bez hnutí celé dlouhé dny.

4) *La tortuga sanó por fin.*

Konečně se želva přeci jen uzdravila.

5) *Pero la tortuga lo había oído, y entendió lo que el cazador decía.*

Ale želva všechno slyšela a dobře rozuměla, co lovec říkal.

6) *La tortuga se levantaba entonces, y emprendía de nuevo el camino.*

A tu se vždy želva s vypětím všech sil zvedla a vydala se znovu na cestu.

7) *Todas las mañanas, la tortuga recorría el monte buscando raíces cada vez más ricas para darle al hombre, y sentía no poder subirse a los árboles para llevarle frutas.*

Každého rána běhala želva pralesem, hledajíc stále lepší a šťavnatější kořínky pro svého zachránce. Velmi ji přitom trápilo, že nedovede lézt po stromech. Jak ráda by mu přinesla ovoce!

- 8) *Y así pasó. **La tortuga**, feliz y contenta con **el cariño** que le tienen, pasea por todo el Jardín, y es **la misma gran tortuga** que vemos todos los días comiendo **el pastito** alrededor de las jaulas de los monos.*

A tak se také stalo. Želva se prochází po celé zoo, šťastná a spokojená, neboť jí mají všichni rádi. Je to táž obrovská želva, kterou vidáme den co den popásat se na travičce kolem opičích klecí.

1.5.1.3. LA FIEBRE

- *El hombre comprendió que estaba gravemente enfermo, y habló en voz alta aunque estaba solo, porque tenía mucha fiebre.*
- *Tehdy si lovec uvědomil, že je vážně nemocen. Ačkoli byl v lese docela sám, mluvil nahlas, jako by s někým rozprávěl. Asi jej horečka tak rozpalovala*

- 1) ***La fiebre** aumentaba siempre, y **la garganta** le quemaba de tanta sed.*

Horečka mu neustále stoupala a v krku ho pálilo nesnesitelnou žízni.

- 2) *Y al poco rato **la fiebre** subió aún más, y perdió **el conocimiento**.*

Po chvíli jej horečka udolala natolik, že ztratil vědomí.

- 3) ***El hombre** comía sin darse cuenta de quién le daba **la comida**, porque tenía delirio con **la fiebre** y no conocía nadie.*

Muž jedl a ani netušil, kdo mu shání potravu, neboť blouznil v horečce a nikoho nepoznával

1.5.1.4. LA LAGUNA

- *Precisamente un día en que tenía mucha hambre, porque hacía dos días que no cazaba nada, vio a la orilla de una gran laguna un tigre enorme que quería comer dentro una pata y sacar la carne con las uñas.*
- *Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neuložil, uviděl na břehu velikého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.*

- 1) Fue entonces **a la laguna**, buscó **una cáscara** de tortuga chiquita, y después de limpiarla bien con arena y ceniza la llenó de agua y le dio de beber **al hombre**, que estaba tendido sobre **su manta** y se moría de sed.

Šla tedy k jezeru, vyhledala maličký želví krunýř a pečlivě jej vydrhla pískem a popelem. Pak do něho nabrala vodu a donesla napít muži, jenž ležel bezvládný na své přikrývce a umíral žízni.

1.5.1.5. LA ENREDADERA

Následující věta obsahuje zároveň uvedení nové informace. Na tomto příkladě je dobře vidět, že když je použitý člen určitý (*las enredaderas*) už je to zároveň i anaforické užití, protože odkazuje k neurčitému jmennému syntagmatu, které uvádí novou informaci (*enredaderas*).

- 1) Dicho esto, cortó **enredaderas** finas y fuertes, que son como piolas, acostó con mucho cuidado al hombre encima de su lomo, y lo sujetó bien con **las enredaderas** para que no se cayese.

Sotva se rozhodla, hned natrhala popínavé rostliny, které jsou tenké a pevné jako provaz. Pak velmi opatrně uložila muže na svém hřbetu a důkladně ho přivázala, aby nespádl.

1.5.1.6. EL MATE

- *Había también agarrado, vivas, muchas víboras venenosas, y las llevaba dentro de un gran mate, porque allí hay mates tan grandes como una lata de querosene.*
- Nachytil také mnoho živých jedovatých hadů. Přechovával je ve vydlabané tykvi, neboť tam jsou tykve tak veliké jako pořádný soudek.

- 1) Hizo **muchas pruebas** para acomodar bien **la escopeta, los cueros** y **el mate** con víboras, y **al fin** consiguió lo que quería, sin molestar **al cazador**, y emprendió entonces **el viaje**.

Mnohokrát zkoušela, jak nejlépe naložit pušku, svazek kůží a tykev s hady, aby lovci nepřekážely. Konečně byla se svou prací spokojena a vydala se bez meškání na dalekou cestu.

1.5.1.7. LA RAMADA

- *Dormía bajo los árboles, y cuando hacía mal tiempo construía en cinco minutos una ramada con hojas de palmera, y allí pasaba sentado y fumando, muy contento en medio del bosque que bramaba con el viento y la lluvia.*
- Spal pod korunami stromů, a když mu někdy počasí nepřálo, postavil si ve chvílce přístřešek z palmových listů; tam seděl a pokuřoval, velmi spokojen uprostřed pralesa, který šuměl deštěm a závany větru.

- 1) *Él creía que estaba siempre en **la ramada**, porque no se daba cuenta de nada.*
Myslel totiž, že je dosud ve své chatrči, neboť nevěděl, co se s ním dělo.

1.5.1.8. EL RESPLANDOR

- *Cuando cayó del todo la noche, vio una luz lejana en el horizonte, un resplandor que iluminaba el cielo, y no supo que era.*
- Když se snesla tmavá noc, spatřila želva na obzoru vzdálené světlo, jakousi zář, která osvětlovala oblohu; nedovedla si však vysvětlit, co by to mohlo být.

- 1) *Aquella luz que veía en el cielo era **el resplandor de la ciudad**, e iba a morir cuando estaba ya **al fin de su heroico viaje**.*

Zář, kterou viděla na obloze, to byla noční světla města. Ano, želva umírala, když už vlastně byla u cíle svého hrdinného pochodu.

1.5.1.9. EL RATÓN

- *Pero un ratón de la ciudad - posiblemente el ratoncito Pérez - encontró a los dos viajeros moribundos.*
- Tehdy jedna městská myš - snad to byla právě myška Ryška - objevila ty dva umírající poutníky.

- 1) *Pero **un ratón de la ciudad** - posiblemente **el ratoncito** Pérez - encontró a los dos viajeros moribundos.*

Tehdy jedna městská myš - snad to byla právě myška Ryška - objevila ty dva umírající poutníky.

2) *¿Y dónde vas con ese hombre? - añadió **el curioso ratón**.*

"A kam jdeš s tím člověkem?" zeptala se hned zvědavá myška.

1.5.1.10.EL DIRECTOR

- *Hasta que un amigo suyo, que era director del Zoológico, le dijo un día:*
- *Až jednou přišel za ním ředitel zoologické zahrady a řekl mu:*

1) *Y cuando era de madrugada todavía, **el director del Jardín Zoológico** vio llegar a una tortuga embarrada y sumamente flaca, que traía acostado en su lomo y atado con enredaderas, para que no se cayera, a un hombre que se estaba muriendo.*

Právě se rozednívalo, když ředitel zoologické zahrady uviděl nesmírně vyhublou a zablácenou želvu. Na jejím hřbetě ležel nemocný člověk, přivázaný liánami, aby nespádl.

2) ***El director** reconoció a su amigo, y él mismo fue corriendo a buscar remedios, con los que **el cazador** se curó enseguida.*

Ředitel poznal svého přítele a běžel hned opatřit léky, které lovci brzy vrátili zdraví.

1.5.1.11.EL TIGRE

- *Precisamente un día en que tenía mucha hambre, porque hacía dos días que no cazaba nada, vio a la orilla de una gran laguna un tigre enorme que quería comer [...] dentro de una pata y sacar la carne con las uñas.*
- *Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neuložil, uviděl na břehu velikého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.*

1) *Al ver al hombre **el tigre** lanzó un rugido espantoso y se lanzó de un salto sobre él.*

Jakmile spatřil člověka, hrozivě zařval a skokem se na něho vrhl.

1.5.2. ANAFORICKÁ UŽITÍ

Tuto kapitolu jsem umístila záměrně za kapitolu o známé informaci. Anafora je totiž z principu "známá informace". Pro zopakování uvádím vysvětlení anaforického užití z teoretické části. Podle Manuela Leonettiho¹¹⁴ v anaforickém jmenném syntagmatu určitý člen odkazuje adresáta k nějakému jinému jmennému výrazu, který už byl zmíněn v předešlém diskurzu. Opět jsem analyzovala věty a uvedla příklady s tímto užitím členu určitého.

1.5.2.1. ANAFORICKÝ MECHANISMUS - ZÁJMENA

Zde jsem vybrala příklady z povídky *O veliké želvě* a jejím originálu. Červené písmo označuje zájmena, která mají anaforickou funkci. Do závorky jsem vždy za španělský originál přidala, na co zájmena přesně odkazují.

- 1) ***Él** no quería ir, porque tenía hermanos chicos a quienes daba de comer; y se enfermaba cada día más. (EL HOMBRE)*
Ale muž nechtěl o tom ani slyšet, nemohl přece opustit malé bratříčky, o které se staral. A tak mu bylo den ze dne hůř.
- 2) *Hacia allá mucho calor, y eso **le** hacía bien. (EL HOMBRE)*
Bylo tam velikánské horko a to mu udělalo právě dobře.
- 3) *Vivía solo en **el bosque**, y **él** mismo se cocinaba. (EL HOMBRE)*
Žil v lese samotinký a sám si i vařil.
- 4) *Había también agarrado, vivas, muchas víboras venenosas, y **las** llevaba dentro de **un gran mate**, porque allí hay mates tan grandes como **una lata de querosene**. (MUCHAS VÍBORAS VENENOSAS)*
Nachytl také mnoho živých jedovatých hadů. Přechovával je ve vydlabané tykvi, neboť tam jsou tykve tak veliké jako pořádný soudek.
- 5) *Hacia allá mucho calor, y eso **le** hacía bien. (EL HOMBRE)*
Bylo tam velikánské horko a to mu udělalo právě dobře.
- 6) *El hombre **la** curaba todos los días y después **le** daba golpecitos con **la mano sobre el lomo**. (LA TORTUGA)*
Muž ji den co den ošetřoval a pokaždé ji přátelsky poplácal dlaní po hřbetě.

¹¹⁴ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 796.

- 7) *Tuvo fiebre y **le** dolía todo **el** cuerpo. (EL HOMBRE)*
Měl horečku a celé tělo ho bolelo.
- 8) ***La fiebre** aumentaba siempre, y **la garganta le** quemaba de tanta sed. (LA GARGANTA)*
Horečka mu neustále stoupala a v krku ho páliho nesnesitelnou žízni.
- 9) *Fue entonces **a la laguna**, buscó **una cáscara** de tortuga chiquita, y después de limpiar**la** bien con arena y ceniza **la** llenó de agua y le dio de beber **al hombre**, que estaba tendido sobre su **manta** y se moría de sed. (LA CÁSCARA)*
Šla tedy k jezeru, vyhledala maličký želví krunýř a pečlivě jej vydrhla pískem a popelem. Pak do něho nabrala vodu a donesla napít muži, jenž ležel bezvládný na své přikrývce a umíral žízni.
- 10) *Todas **las mañanas**, la tortuga recorría **el monte** buscando raíces cada vez más ricas para **darle al hombre**, y sentía no poder subirse a **los árboles** para llevar**le** frutas. (EL HOMBRE)*
Každého rána běhala želva pralesem, hledajíc stále lepší a šťavnatější kořinky pro svého zachránce. Velmi ji přitom trápilo, že nedovede lézt po stromech. Jak ráda by mu přinesla ovoce!
- 11) *Iba entonces a buscar agua y raíces tiernas, y **le** daba **al hombre** enfermo. (EL HOMBRE)*
Pak běžela shánět vodu a mladé kořinky a krmila nemocného.
- 12) ***El director** reconoció **a su amigo**, y él mismo fue corriendo a buscar remedios, con **los** que **el cazador** se curó enseguida. (LOS REMEDIOS)*
Ředitel poznal svého přítele a běžel hned opatřit léky, které lovci brzy vrátily zdraví.
- 13) *Después le sacó **el cuero**, tan grande que **él** solo podría servir de alfombra para **un cuarto**. (EL CUERO)*
Potom mu stáhl kůži. Byla to tak veliká kůže, že by docela dobře mohla sloužit jako koberec.

14) *Vivía solo en **el bosque**, y **él** mismo se cocinaba. (EL HOMBRE)*

Žil v lese samotinký a sám si i vařil.

1.5.2.2. ANAFORICKÝ MECHANISMUS - ČLENY

V textu *O veliké želvě* a jejím originále jsem vyhledala příklady pro znázornění anaforického mechanismu. Uvedla jsem zde příklad s neurčitým jmenným syntagmatem *un hombre*, a další tři příklady, kde vidíme anaforické použití členu určitého. V kapitole 1.5.1. praktické části, jsou uvedeny příklady použití členu určitého, které se vlastně shoduje s anaforickým užitím.

- *Había una vez **un hombre** que vivía en Buenos Aires, y estaba muy contento porque era un hombre sano y trabajador.*
- V Buenos Aires žil jednou jeden muž. Žil spokojeně neboť byl zdravý a pracovitý.

1) ***El hombre** enfermo aceptó, y se fue a vivir **al monte**, lejos, más lejos que Misiones todavía.*

Nemocný muž nabídku přijal a vypravil se do pralesa, daleko, ještě mnohem dál, než je Misiones, a tam žil.

2) ***El hombre** tenía otra vez buen color, estaba fuerte y tenía apetito.*

Muž nabyl opět zdravé barvy, byl silný, i chuť k jídlu se mu vrátila.

3) ***El hombre** la curaba **todos los días** y después le daba golpecitos con **la mano** sobre **el lomo**.*

Muž ji den co den ošetřoval a pokaždé ji přátelsky poplácal dlaní po hřbetě.

1.5.3. ASOCIAČNÍ ANAFORA

Jak jsem uvedla v teoretické části, podle Manuela Leonettiho¹¹⁵ určité nominální syntagma závisí na přítomnosti dalšího nominálního syntagmatu, které spojuje konceptuální pouto a aniž by mezi nimi existoval vztah koreference. Autoři *Mluvnice češtiny*¹¹⁶ uvádějí, že téma může být z hlediska předcházejícího textu nové, ale je situačně zakotveno obecnou věcnou souvislostí.

¹¹⁵ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 797.

¹¹⁶ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 552.

- 1) *El hombre comía sin darse cuenta de quién le daba **la comida**, porque tenía delirio con **la fiebre** y no conocía nadie.*

Muž jedl a ani netušil, kdo mu shání potravu, neboť blouznil v horečce a nikoho nepoznával.

V textu byla zmíněna hyponyma *raíces* a *yuitos tiernos*, jejich hyperonymum je *la comida*.

- 2) *Hizo **muchas pruebas** para acomodar bien **la escopeta**, **los cueros** y **el mate** con **víboras**, y **al fin** consiguió lo que quería, sin molestar **al cazador**, y emprendió entonces **el viaje**.*

Mnohokrát zkoušela, jak nejlépe naložit pušku, svazek kůží a tykev s hady, aby lovci nepřekážely. Konečně byla se svou prací spokojena a vydala se bez meškání na dalekou cestu.

Co se týče jmenného syntagmatu *al cazador*, v textu povídky *O veliké želvě* a jejím originálu je konceptuálně spojeno se výrazem *hombre*. Dále se v této větě nachází výraz *el viaje*, které je konceptuálně spojeno s výpovědí z předešlého kontextu [...] *tengo que llevarlo a Buenos Aires*. Toto konceptuální spojení vidíme i na příkladech (3,4). Ve španělském originále jsou tedy použity výrazy *el camino*, *el viaje*, *la marcha*, do češtiny jsou přeloženy výrazem *cesta* či v příkladě (4) je tento výraz vynechán. V příkladech (2,4,5,6) je výraz *el cazador* do českého jazyka přeložen jako *lovec* a *přítel*.

- 3) *La tortuga se levantaba entonces, y emprendía de nuevo **el camino**.*

A tu se vždy želva s vypětím všech sil zvedla a vydala se znovu na cestu.

- 4) *Al oír esto, **la tortuga** se sintió con **una fuerza** inmensa porque aún tenía tiempo de salvar **al cazador**, y emprendió **la marcha**.*

Sotva to želva uslyšela, jako by se jí s novou nadějí na záchranu přítele vrátily i nové síly.

- 5) *Pero **el cazador**, que tenía **una gran puntería**, le apuntó entre **los ojos**, y le rompió **la cabeza**.*

Ale lovec měl dobrou mušku: namířil jagárovi mezi oči a jednou ranou ho skolil.

6) *Pero la tortuga lo había oído, y entendió lo que el cazador decía.*

Ale želva všechno slyšela a dobře rozuměla, co lovec říkal.

7) *Pero un ratón de la ciudad - posiblemente el ratoncito Pérez - encontró a los dos viajeros moribundos.*

Tehdy jedna městská myš - snad to byla právě myška Ryška - objevila ty dva umírající poutníky.

V této větě je jmenné syntagma *la ciudad* spojeno s *Buenos Aires*, které se nalézá v povídce. Výraz *los dos viajeros* je spojen s *el hombre a la tortuga*. Do češtiny je přeložen určitý člen pomocí ukazovacího zájmena *ty*.

8) *Y ella pensó entonces: - El hombre no me comió la otra vez, aunque tenía mucha hambre, y me curó. Yo lo voy a curar a él ahora.*

A tu si pomyslela: Nesnědl mě tenkrát, přestože měl velký hlad, a ještě mě vyléčil. Teď je řada na mně, abych mu pomohla.

Zde jmenné syntagma *la otra vez* odkazuje na předchozí text v povídce. V textu se dozvíme, že byla chvíle, kdy muž mohl želvu sníst.

9) *Después de ocho o diez horas de caminar se detenía, deshacía los nudos y acostaba al hombre con mucho cuidado en un lugar donde hubiera pasto bien seco.*

Po několikahodinovém pochodu se vždy zastavila, rozvázala náklad a velice opatrně uložila lovce na pěkné suché místo.

Výraz *los nudos* je spojen opět s předchozím textem povídky, kdy se ve španělském originále píše: [...] *lo sujetó bien con las enredaderas para que no se cayese.*

1.5.4. ENDOFORICKÁ UŽITÍ

Jak je nám známo z teoretické části, Manuel Leonetti¹¹⁷ charakterizuje tato užití tím, že ačkoli se o něčem zmiňujeme poprvé, díky restriktivní informaci, kterou nesou věty vztažné, obsahové věty, přístavková jmenná či adjektivní syntagmata, můžeme užití člen určitý. Někdy se tomuto užití říká, určitost daná postmodifikací.

¹¹⁷ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 797.

Na následujícím příkladě vidíme jmenné syntagma *el cariño*, které je užito se členem určitým. Je to z toho důvodu, že *que le tienen* jej modifikuje. Zaměříme-li se ještě na určité jmené syntagma *el pastito*, zjistíme, že *alrededor de las jaulas de los monos* jej také modifikuje.

- 1) *Y así pasó. La tortuga, feliz y contenta con el cariño que le tienen, pasea por todo el Jardín, y es la misma gran tortuga que vemos todos los días comiendo el pastito alrededor de las jaulas de los monos.*

A tak se také stalo. Želva se prochází po celé zoo, šťastná a spokojená, neboť jí mají všichni rádi. Je to táž obrovská želva, kterou vidáme den co den popásat se na travičce kolem opičích klecí.

1.5.5. ČLEN URČITÝ ODKAZUJÍCÍ NA VĚC, KTERÁ NEBYLA ZMÍNĚNA, A TO KDYŽ SE OČEKÁVÁ, ŽE ADRESÁT JE SCHOPEN SI EXISTENCI TOHOTO PŘEDMĚTU VYVODIT

- 1) *Y como usted tiene mucha puntería con la escopeta, cace bichos del monte para traerme los cueros, y yo le daré plata adelantada para que sus hermanitos puedan comer bien.*

Umíte přece dobře střílet, lovtě tedy zvěř a přineste mi kůže. Zaplatím vám za ně předem, aby tu vaši bratříčci měli zatím z čeho jíst.

1.5.6. JEDINEČNOST VČETNĚ STEREOTYPNÍCH SITUACÍ

V teoretické části mé práce uvádím, že podle Manuela Leonettiho¹¹⁸ člen umožňuje odkazovat na jednu jedinou existující entitu, která splňuje podmínky předepsané deskriptivním jmenným syntagmatem.

Následující příklady z povídky *O veliké želvě* a jejího originálu jsem barevně rozlišila, podle toho, jestli užití členu určitého vyjadřuje jedinečnost či stereotypní situace. V příkladech (1,3,4,5,6,7,8,10,18,19,21) si všimneme užití určitého členu s výrazy jako *al campo*, *al aire*, *al monte*, *el bosque*, *los árboles*, *el viento*, *la lluvia*, *la orilla*, *la carne*, *la noche*, *el cielo*, atd., které vyjadřují stereotypní situace. Dále v příkladech (2,9,10,11,12,13,14,15,16,17,20,22) je zařazena většina určitých jmenných syntagmatat typu *al hombro*, *las uñas*, *los ojos*, *la cabeza* atd., tedy části těla a další. Vyjadřují jedinečnost.

¹¹⁸ BOSQUE a DEMONTE. (1999) op. cit., s. 792.

- 1) Pero **un día** se enfermó, y **los médicos** le dijeron que solamente yéndose **al campo** podría curarse.

Jednoho dne však onemocněl a lékaři se shodli, že jedině pobyt v přírodě ho může uzdravit.

- 2) Hasta que **un amigo** suyo, que era director **del Zoológico**, le dijo **un día**:
Až jednou přišel za ním ředitel zoologické zahrady a řekl mu:

- 3) Por eso quiero que se vaya a vivir **al monte**, a hacer mucho ejercicio **al aire libre** para curarse.

Byl bych pro to rád, kdybyste se vypravil do pralesa a tam žil a hodně se otužoval na čerstvém vzduchu, dokud se neuzdravíte.

- 4) Y como usted tiene mucha puntería con **la escopeta**, cace bichos **del monte** para traerme **los cueros**, y yo le daré plata adelantada para que **sus hermanitos** puedan comer bien.

Umíte přece dobře střílet, lovtě tedy zvěř a přineste mi kůže. Zaplatím vám za ně předem, aby tu vaši bratříčci měli zatím z čeho jíst.

- 5) **El hombre** enfermo aceptó, y se fue a vivir **al monte**, lejos, más lejos que Misiones todavía.

Nemocný muž nabídku přijal a vypravil se do pralesa, daleko, ještě mnohem dál, než je Misiones, a tam žil.

- 6) Vivía solo en **el bosque**, y el mismo se cocinaba.

Žil v lese samotinký a sám si i vařil.

- 7) Comía pájaros y bichos **del monte**, que cazaba con **la escopeta**, y después comía frutas.

Jedl ptáky a zvěř, kterou v pralesě ulovil, a také ovoce.

- 8) Dormía bajo **los árboles**, y cuando hacía mal tiempo construía en cinco minutos **una ramada** con hojas de palmera, y allí pasaba sentado y fumando, muy contento en medio **del bosque** que bramaba con **el viento** y **la lluvia**.

Spal pod korunami stromů, a když mu někdy počasí nepřálo, postavil si ve chvílce přístřešek z palmových listů; tam seděl a pokuřoval, velmi spokojen uprostřed pralesa, který šuměl deštěm a závany větru.

- 9) *Había hecho **un atado** con los cueros de los animales, y lo llevaba **al hombro**.*

Z kůží nalovených zvířat si svázal ranec a nosil jej na rameni.

- 10) *Precisamente **un día** en que tenía mucha hambre, porque hacía dos días que no cazaba nada, vio a **la orilla** de una gran laguna un tigre enorme que quería comer dentro de una pata y sacar **la carne** con **las uñas**.*

Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neulovil, uviděl na břehu velikého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.

- 11) *Pero **el cazador**, que tenía una gran puntería, le apuntó entre **los ojos**, y le rompió **la cabeza**.*

Ale lovec měl dobrou mušku: namířil jaguárovi mezi oči a jednou ranou ho skolil.

- 12) *Después le sacó **el cuero**, tan grande que el solo podría servir de alfombra para **un cuarto**.*

Potom mu stáhl kůži. Byla to tak veliká kůže, že by docela dobře mohla sloužit jako koberec.

- 13) *Pero cuando se acercó **a la tortuga**, vio que estaba ya herida, y tenía **la cabeza** casi separada **del cuello**, y **la cabeza** colgaba casi de dos o tres hilos de carne.*

Ale když přišel blíž, poznal, že je želva zraněná. Měla chudinka téměř utrženou hlavu; visela jí sotva na dvou na třech vláčkách.

- 14) ***El hombre** la curaba todos los días y después le daba golpecitos con **la mano** sobre **el lomo**.*

Muž ji den co den ošetřoval a pokaždé ji přátelsky poplácal dlaní po hřbetě.

- 15) *Tuvo fiebre y le dolía todo **el cuerpo**.*

Měl horečku a celé tělo ho bolelo.

- 16) ***La fiebre** aumentaba siempre, y **la garganta** le quemaba de tanta sed.*

Horečka mu neustále stoupala a v krku ho páliho nesnesitelnou žízni.

17) *Y al poco rato **la fiebre** subió aún más, y perdió **el conocimiento**.*

Po chvíli jej horečka udolala natolik, že ztratil vědomí.

18) *Todas las mañanas, la tortuga recorría **el monte** buscando raíces cada vez más ricas para darle **al hombre**, y sentía no poder subirse a **los árboles** para llevarle frutas.*

Každého rána běhala želva pralesem, hledajíc stále lepší a šťavnatější kořínky pro svého zachránce. Velmi ji přitom trápilo, že nedovede lézt po stromech. Jak ráda by mu přinesla ovoce!

19) *Hizo **muchas pruebas** para acomodar bien **la escopeta**, **los cueros** y **el mate** con víboras, y **al fin** consiguió lo que quería, sin molestar **al cazador**, y emprendió entonces **el viaje**.*

Mnohokrát zkoušela, jak nejlépe naložit pušku, svazek kůží a tykev s hady, aby lovcí nepřekážely. Konečně byla se svou prací spokojena a vydala se bez meškání na dalekou cestu.

20) *A veces tenía que caminar **al sol**; y como era verano, **el cazador** tenía tanta fiebre que deliraba y se moría de sed.*

Někdy musela jít v plném slunečním žáru. A protože bylo léto a slunce pořádně pálilo, míval lovec takovou horečku, že blouznil a umíral žízní.

21) *Cuando cayó del todo **la noche**, vio una luz lejana en **el horizonte**, **un resplandor** que iluminaba **el cielo**, y no supo que era.*

Když se snesla tmavá noc, spatřila želva na obzoru vzdálené světlo, jakousi zář, která osvětlovala oblohu; nedovedla si však vysvětlit, co by to mohlo být.

22) ***El cazador** la va a ver **todas las tardes** y ella conoce desde lejos **a su amigo**, por **los pasos**.*

Lovec ji chodí každé odpoledne navštěvovat a ona už z dálky pozná podle kroků svého přítele.

1.5.7. GENERICKÁ UŽITÍ

V prvním příkladu vidíme, že je překlad zachován. Výrazem *los médicos* se míní všeobecně lékaři a ne například dělníci. Český překlad tomu odpovídá.

Na druhém příkladě se prolíná několik funkcí členu určitého. Vložila jsem příklad (2) do generického užití, ale barevně označená jmenná syntagmata se mohou také zařadit i do zahrnujícího odkazování (*referencia inclusiva*). Zároveň barevně označená jmenná syntagmata mohou spadat i do asociační anafory. V tomto případě by měla konceptuální pouto se jmenným syntagmatem *todo el Jardín*, které se také nachází v této větě.

- 1) *Pero un día se enfermó, y los médicos le dijeron que solamente yéndose al campo podría curarse.*

Jednoho dne však onemocněl a lékaři se shodli, že jedině pobyt v přírodě ho může uzdravit.

- 2) *Y así pasó. La tortuga, feliz y contenta con el cariño que le tienen, pasea por todo el Jardín, y es la misma gran tortuga que vemos todos los días comiendo el pastito alrededor de las jaulas de los monos.*

A tak se také stalo. Želva se prochází po celé zoo, šťastná a spokojená, neboť jí mají všichni rádi. Je to táž obrovská želva, kterou vidáme den co den popásat se na travičce kolem opičích klecí.

1.5.8. Zahrnující odkazování (*REFERENCIA INCLUSIVA*)

Jak už víme, člen určitý má schopnost odkazovat na celek třídy vyjádřené substantivem a jeho komplementy.

Po provedeném rozboru jsem dospěla k závěru, že v českém překladu ve větách (1,2,5,6,7) jsou tato určitá jmenná syntagmata zachována. Ve větě (3) je v češtině zachován obsah sdělení, ale je použit jiný větný vzorec. Ve větě (4) je španělské určité syntagma *del todo* v češtině vynecháno.

- 1) *El hombre la curaba todos los días y después le daba golpecitos con la mano sobre el lomo.*

Muž ji den co den ošetřoval a pokaždé ji přátelsky poplácal dlaní po hřbetě.

- 2) *Todas las mañanas, la tortuga recorría el monte buscando raíces cada vez más ricas para darle al hombre, y sentía no poder subirse a los árboles para llevarle frutas.*

Každého rána běhala želva pralesem, hledajíc stále lepší a šťavnatější kořínky pro svého zachránce. Velmi ji přitom trápilo, že nedovede lézt po stromech. Jak ráda by mu přinesla ovoce!

3) *Había llegado **al límite** de sus fuerzas, y no podía más.*

Byla úplně vysílená a nemohla udělat ani krok.

4) *Cuando cayó **del todo** la noche, vio una luz lejana en el horizonte, un resplandor que iluminaba el cielo, y no supo que era.*

Když se snesla tmavá noc, spatřila želva na obzoru vzdálené světlo, jakousi zář, která osvětlovala oblohu; nedovedla si však vysvětlit, co by to mohlo být.

5) *El cazador la va a ver **todas las tardes** y ella conoce desde lejos a su amigo, por los pasos.*

Lovec ji chodí každé odpoledne navštěvovat a ona už z dálky pozná podle kroků svého přítele.

6) *Había hecho un atado con **los cueros** de **los animales**, y lo llevaba al hombro.*

Z kůží nalovených zvířat si svázal ranec a nosil jej na rameni.

7) *Y así pasó. La tortuga, feliz y contenta con el cariño que le tienen, pasea por **todo el Jardín**, y es la misma gran tortuga que vemos **todos los días** comiendo el pastito alrededor de las jaulas de los monos.*

A tak se také stalo. Želva se prochází po celé zoo, šťastná a spokojená, neboť jí mají všichni rádi. Je to táž obrovská želva, kterou vidáme den co den popásat se na travičce kolem opičích klecí.

1.6. ČLEN NEURČITÝ

Z teoretické části mé práce víme, že člen neurčitý se řadí mezi determinanty neurčité neboli slabé (*determinantes indefinidos o débiles*).

V textu jsem vyhledala věty, kde je užito neurčité jmenné syntagma a stejným způsobem jako u členu určitého, jsem je rozdělila do skupin. Tedy podle funkce neurčitého členu, které jsem v textu našla.

1.6.1. NEURČITOST

Neurčitost je jedna z funkcí neurčitého členu. Jak je uvedeno v kapitole 1. 4. teoretické části, Lyons¹¹⁹ uvádí, že existuje terminologický rozdíl mezi jmennými syntagmaty nedefinovanými (*no definidas*) a indefinitními (*indefinidas*). V případě nedefinovaných jmenných syntagmat se jedná o to, že nejsou definovaná. Co se týče indefinitních jmenných syntagmat, jedná se buď o neurčité zájmeno či o jmenné syntagma uvedené členem neurčitým. Všechna indefinitní jmenná syntagmata jsou nedefinovatelná jmenná syntagmata, ale není to tak i naopak.

- 1) *Después le sacó **el cuero**, tan grande que el solo podría servir de alfombra para **un cuarto**.*

Potom mu stáhl kůži. Byla to tak veliká kůže, že by docela dobře mohla sloužit jako koberec.

- 2) *A pesar **del hambre** que sentía, **el hombre** tuvo lástima de **la pobre tortuga**, y la llevó arrastrando con **una soga** hasta su ramada y le vendó **la cabeza** con tiras de género que sacó de **su camisa**, porque no tenía más que **una sola camisa**, y no tenía trapos. La había llevado arrastrando porque **la tortuga** era inmensa, tan alta como **una silla**, y pesaba como **un hombre**.*

Ačkoliv lovce trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlekl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

- 3) ***La tortuga** quedó arrimada a **un rincón**, y allí pasó días y días sin moverse.*
Želva ležela stulená v rohu chatrče a trávila tam bez hnutí celé dlouhé dny.

- 4) *Fue entonces **a la laguna**, buscó **una cáscara** de tortuga chiquita, y después de limpiarla bien con arena y ceniza la llenó de agua y le dio de beber **al hombre**, que estaba tendido sobre **su manta** y se moría de sed.*

Šla tedy k jezeru, vyhledala maličký želví krunýř a pečlivě jej vydrhla pískem a popelem. Pak do něho nabrala vodu a donesla napít muži, jenž ležel bezvládný na své přikrývce a umíral žízni.

¹¹⁹ LYONS a CERDÀ. (1980) op. cit., s. 179.

- 5) *Y cuando era de madrugada todavía, **el director del Jardín Zoológico** vio llegar **a una tortuga** embarrada y sumamente flaca, que traía acostado en **su lomo** y atado con enredaderas, para que no se cayera, a **un hombre** que se estaba muriendo.*

Právě se rozednívalo, když ředitel zoologické zahrady uviděl nesmírně vyhublou a zablácenou želvu. Na jejím hřbetě ležel nemocný člověk, přivázaný liánami, aby nespádl.

1.6.2. NOVÁ INFORMACE

Jak už víme, tak neurčité jmenné syntagma uvádí do výpovědi novou informaci. To znamená, že tato informace nebyla v předešlém diskurzu zmíněna. A díky této funkci je schopno zastávat rématickou část výpovědi. Následující příklady jsem vyhledala z povídky *O veliké želvě* a jejím originálu.

- 1) *Había **una vez un hombre** que vivía en Buenos Aires, y estaba muy contento porque era **un hombre** sano y trabajador.*

V Buenos Aires žil jednou jeden muž. Žil spokojeně, neboť byl zdravý a pracovitý.

- 2) *Hasta que **un amigo** suyo, que era director **del Zoológico**, le dijo **un día**:*

Až jednou přišel za ním ředitel zoologické zahrady a řekl mu:

- 3) *Dormía bajo **los árboles**, y cuando hacía mal tiempo construía en cinco minutos **una ramada** con hojas de palmera, y allí pasaba sentado y fumando, muy contento en medio **del bosque** que bramaba con **el viento** y **la lluvia**.*

Spal pod korunami stromů, a když mu někdy počasí nepřálo, postavil si ve chvílce přístřešek z palmových listů; tam seděl a pokušoval, velmi spokojen uprostřed pralesa, který šuměl deštěm a závany větru.

- 4) *Había hecho **un atado** con **los cueros de los animales**, y lo llevaba **al hombro**.*

Z kůží nalovených zvířat si svázal ranec a nosil jej na rameni.

- 5) *Había también agarrado, vivas, muchas víboras venenosas, y las llevaba dentro de **un gran mate**, porque allí hay mates tan grandes como **una lata de querosene**.*

Nachytal také mnoho živých jedovatých hadů. Přechovával je ve vydlabané tykvi, neboť tam jsou tykve tak veliké jako pořádný soudek.

- 6) *Precisamente **un día** en que tenía mucha hambre, porque hacía dos días que no cazaba nada, vio a la orilla de **una gran laguna un tigre** enorme que quería comer [...] dentro de **una pata** y sacar **la carne con las uñas**.*

Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neuložil, uviděl na břehu velkého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.

- 7) *Al ver **al hombre** el tigre lanzó **un rugido espantoso** y se lanzó de **un salto** sobre él.*

Jakmile spatřil člověka, hrozivě zařval a skokem se na něho vrhl.

- 8) *Pero **el cazador**, que tenía **una gran puntería**, le apuntó entre **los ojos**, y le rompió **la cabeza**.*

Ale lovec měl dobrou mušku: namířil jaguárovi mezi oči a jednou ranou ho skolil.

- 9) *Cuando cayó **del todo la noche**, vio **una luz lejana** en el horizonte, **un resplandor** que iluminaba **el cielo**, y no supo que era.*

Když se snesla tmavá noc, spatřila želva na obzoru vzdálené světlo, jakousi zář, která osvětlovala oblohu; nedovedla si však vysvětlit, co by to mohlo být.

- 10) *Pero **un ratón** de la ciudad - posiblemente **el ratoncito** Pérez - encontró a los **dos viajeros** moribundos.*

Tehdy jedna městská myš - snad to byla právě myška Ryška - objevila ty dva umírající poutníky.

1.6.3. NEURČITÁ SYNTAGMATA S HODNOCENÍM

V této skupině nalezneme příklady, ve kterých jsou neurčitá jmenná syntagmata doprovázena hodnotícími výrazy. V příkladech (2,3,4,5,6,8) jsou tyto výrazy v českém

jazyce ponechány. V prvním příkladu hodnotící výraz *gran* není přeložen do češtiny. V posledním příkladě vidíme, že je v českém překladu užít jiný větný vzorec.

- 1) *Había también agarrado, vivas, muchas víboras venenosas, y las llevaba dentro de un gran mate, porque allí hay mates tan grandes como una lata de querosene.*

Nachytl také mnoho živých jedovatých hadů. Přechovával je ve vydlabané tykvi, neboť tam jsou tykve tak veliké jako pořádný soudek.

- 2) *Precisamente un día en que tenía mucha hambre, porque hacía dos días que no cazaba nada, vio a la orilla de una gran laguna un tigre enorme que quería comer [...] dentro de una pata y sacar la carne con las uñas.*

Jednou, zrovna když měl velký hlad, protože už po dva dny nic neulovil, uviděl na břehu velikého jezera obrovského jaguára. Dravec se právě potýkal s želvou. Převrátil ji břichem vzhůru, aby se jí dostal na kůži, a svými ostrými drápy chystal se vyrvat želvu kus po kuse z krunýře.

- 3) *Al ver al hombre el tigre lanzó un rugido espantoso y se lanzó de un salto sobre él.*

Jakmile spatřil člověka, hrozivě zařval a skokem se na něho vrhl.

- 4) *Pero el cazador, que tenía una gran puntería, le apuntó entre los ojos, y le rompió la cabeza.*

Ale lovec měl dobrou mušku: namířil jaguárovi mezi oči a jednou ranou ho skolil.

- 5) *Había una vez un hombre que vivía en Buenos Aires, y estaba muy contento porque era un hombre sano y trabajador.*

V Buenos Aires žil jednou jeden muž. Žil spokojeně, neboť byl zdravý a pracovitý.

- 6) *Usted es amigo mío, y es un hombre bueno y trabajador.*

Jste můj dobrý přítel a pracovitý člověk.

- 7) *Ahora - se dijo el hombre - voy a tortuga, que es una carne muy rica.*

"Teď se pustím do želvy," řekl si muž. "Želví maso to je učiněná pochoutka."

- 8) *¡Qué tortuga!* - dijo *el ratón*-. Nunca he visto **una tortuga tan grande**.
 ¿Y eso que llevas en *el lomo*, que es? ¿Es leña?
 "To je želva!" vypískla myška. "V životě jsem tak obrovskou neviděla. A to co neseš na hřbetě? Co je to? Snad ne dříví?"
- 9) -*¡Ah, zonza, zonza!* - dijo riendo *el ratoncito*-. ¡Nunca vi **una tortuga más zonza!** ¡Si ya has llegado a Buenos Aires! *Esa luz que ves allí es Buenos Aires*.
 "Ach ty hloupý hlupáčku! Vždyť už jsi v Buenos Aires! To světlo, co tam vidíš, to je přece město."
- 10) *Al oír esto, la tortuga se sintió con una fuerza inmensa* porque aún tenía tiempo de salvar *al cazador*, y emprendió *la marcha*.
 Sotva to želva uslyšela, jako by se jí s novou nadějí na záchranu přítele vrátily i nové síly.

1.6.4. ODKAZOVÁNÍ VYLUČUJÍCÍ (REFERENCIA EXCLUSIVA)

Když použijeme člen neurčitý, víme, že existují i další elementy, o kterých se nic nesděljuje. V povídce *O veliké želvě* a jejím originálu jsem našla příklady, kde člen neurčitý plní tuto funkci.

- 1) *Había una vez un hombre* que vivía en Buenos Aires, y estaba muy contento porque era **un hombre** sano y trabajador.
 V Buenos Aires žil jednou jeden muž. Žil spokojeně, neboť byl zdravý a pracovitý.
- 2) *Usted es amigo mío, y es un hombre* bueno y trabajador.
 Jste můj dobrý přítel a pracovitý člověk.
- 3) *Ahora - se dijo el hombre - voy a tortuga, que es una carne* muy rica.
 "Teď se pustím do želvy," řekl si muž. "Želví maso to je učiněná pochoutka."
- 4) *¡Qué tortuga!* - dijo *el ratón*-. Nunca he visto **una tortuga** tan grande.
 ¿Y eso que llevas en *el lomo*, que es? ¿Es leña?
 "To je želva!" vypískla myška. "V životě jsem tak obrovskou neviděla. A to co neseš na hřbetě? Co je to? Snad ne dříví?"

- 5) *-¡Ah, zonza, zonza! - dijo riendo el ratoncito-. ¡Nunca vi una tortuga más zonza! ¡Si ya has llegado a Buenos Aires! Esa luz que ves allí es Buenos Aires.*

"Ach ty hloupý hlupáčku! Vždyť už jsi v Buenos Aires! To světlo, co tam vidíš, to je přece město."

1.6.5. PREDIKAČNÍ A GENERICKÁ UŽITÍ

Na následujícím příkladě vidíme, že další z funkcí členu neurčitého je funkce predikační a generická. V českém překladu vět (1,2) jsou výrazy *zvíře* a *člověk*, které označují obecně všechna zvířata a lidi žijící na planetě a také zde vidíme užití sponového slovesa *ser*. Na příkladu (3) se myslí obecně soudek a ne nějaký určitý soudek a to samé vidíme na příkladu (4).

- 1) *El cazador comió así días y días sin saber quién le daba la comida, y un día recobró el conocimiento. Miró a todos lados, y vio que estaba solo, pues allí no había más que él y la tortuga, que era un animal.*

Lovec tak jedl mnoho dní, aniž si to vůbec uvědomoval. Jednou se probral z bezvědomí a překvapeně se rozhlédl kolem sebe. Pak si připomněl, že je v pralese sám. Nebylo tam živé duše kromě želvy, a to je přece zvíře.

- 2) *No- le respondió con tristeza la tortuga-. Es un hombre.*

"Ne, " odpověděla smutně želva. "To je člověk."

- 3) *Había también agarrado, vivas, muchas víboras venenosas, y las llevaba dentro de un gran mate, porque allí hay mates tan grandes como una lata de querosene.*

Nachytil také mnoho živých jedovatých hadů. Přechovával je ve vydlabané tykvi, neboť tam jsou tykve tak veliké jako pořádný soudek.

4) *A pesar **del hambre** que sentía, **el hombre** tuvo lástima de **la pobre tortuga**, y la llevó arrastrando con **una sogá** hasta su ramada y le vendó **la cabeza** con tiras de género que sacó de **su camisa**, porque no tenía más que **una sola camisa**, y no tenía trapos. La había llevado arrastrando porque **la tortuga** era inmensa, tan alta como **una silla**, y pesaba como **un hombre**.*

Ačkoliv lovce trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlekl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

2. KOMENTÁŘE K VYBRANÝM JEVŮM

Do této části praktického úseku jsem zařadila komentáře k textu. V příloze mé práce bude zařazena povídka *O veliké želvě*, kterou přeložila Ada Veselá a také její originál *La tortuga gigante* od latinskoamerického spisovatele Horacia Quirogy. Text bude rozebírán po některých odstavcích a budou tam zmíněny zvláštnosti, které se v textu objevily.

Ještě bych chtěla zmínit, že v textu se nacházejí tzv. aktualizací částice, o kterých jsem se zmiňovala v teoretické části mé práce. Pro objasnění, ještě jednou uvádím, jakou mají funkci. *Mluvnice češtiny*¹²⁰ uvádí, že funkcí aktualizacích částic je to, že se vztahují k výrazům, které nesou novou informaci. Tedy především se pojí s rématickou částí výpovědi a to buď na celou rématickou část či na centrum R. V překladu se nalézají aktualizací částice jako například *právě, tolik, ani, aspoň, teď, přitom*.

ODSTAVEC Č. 1

Zde bych chtěla poukázat na zajímavost, která se týká aktuálního členění. Analyzovala jsem první odstavec a určila téma (T) a réma (R). Téma celého odstavce je *el hombre*. Na třetím řádku od shora vidíme ale, že tématem se stal výraz *los médicos*. Dále už zase pokračuje téma odstavce tedy *el hombre*. Z tohoto důvodu na začátku následující věty je uvedeno osobní zájmeno, které anaforicky odkazuje na *el hombre*, a vrací tedy téma odstavce *muž*. V českém jazyce, jak můžete nahlédnout do přílohy, je uvedeno stejným způsobem. K tématu se překladatelka vrací pomocí výrazu *muž*.

V poslední větě tohoto odstavce uvidíme, že v českém překladu je změněn slovosled. Když srovnáme tyto dvě věty, vidíme, že obsah sdělení je v českém překladu zachován. Ale také si všimneme, že je ve španělštině výraz *un día* na konci sdělení, ale v češtině stojí na začátku věty, slouží jako kulisa a důraz je kladen na *řekl mu*.

ODSTAVEC Č. 3

Srovnáme-li oba texty, všimneme si, že v originále třetí odstavec začíná: *Vivía solo en el bosque [...]*, ale v českém překladu třetí odstavec začíná větou: *El hombre*

¹²⁰ DANEŠ, HLAVSA a GREPL. (1987) op. cit., s. 561.

enfermo aceptó [...]. To znamená, že při překladu došlo ke stažení odstavce do jednoho. Výraz *el hombre enfermo* anaforicky odkazuje na neurčité jmenné syntagma *un hombre*. Toto anaforické užití je zde proto, že v předešlém textu není tématem *el hombre*, ale *el director de Zoológico*.

ODSTAVEC Č. 4

Zde si všimněme věty: *Había también agarrado, vivas, muchas víboras venenosas, y las llevaba dentro de un gran mate, porque allí hay mates tan grandes como una lata de querosene*. Překladatelka Ada Veselá ji do češtiny přeložila následujícím způsobem: *Nachytl také mnoho živých jedovatých hadů. Přechoval je ve vydlabané tykvi, neboť tam jsou tykve tak veliké jako pořádný soudek*. Ve španělském originále není použito adjektivum *vydlabané*. Ještě je v této větě zajímavé, jak je čárkami vymezeno slovo *vivas*. Je to z toho důvodu, že španělský jazyk není schopen postupného rozvíjení přívlastku tak, jak je to možné v českém jazyce.

ODSTAVEC Č. 5

V tomto odstavci stojí za povšimnutí překlad jmenného syntagmatu *las uñas*. Překladatelka použila k jeho překladu přívlastňovací zájmeno *svými*. Dále vidíme, že ve španělském originále je věta: *Pero el cazador que tenía una gran puntería, le apuntó entre los ojos, y le rompió la cabeza*. Při jejím překladu do češtiny je vynecháno jmenné syntagma *la cabeza*. V poslední větě tohoto odstavce v originálu se nachází jmenné syntagma *un cuarto*, které do češtiny také není přeloženo.

ODSTAVEC Č. 7

Tento odstavec je tvořen ve španělském originále následujícím souvětím: *Pero cuando se acercó a la tortuga, vio que estaba ya herida, y tenía la cabeza casi separada del cuello, y la cabeza colgaba casi de dos o tres hilos de carne*. Ada Veselá ho přeložila takto: *Ale když přišel blíž, poznal, že je želva zraněná. Měla chudinka téměř utrženou hlavu; visela jí sotva na dvou na třech vláčkách*. V překladu si všimneme slova *chudinka*, které se v tomto souvětí v originále nevyskytuje. V následujícím odstavci ale uvidíme, že v originále se nachází *la pobre tortuga*. Je možné, že překladatelka toto jmenné syntagma přenesla do odstavce číslo sedm. Naopak ze španělského textu není přeložen výraz *de carne* do češtiny.

ODSTAVEC Č. 8

A pesar del hambre que sentía, el hombre tuvo lástima de la pobre tortuga, y la llevó arrastrando con una soga hasta su ramada y le vendó la cabeza con tiras de género que sacó de su camisa, porque no tenía más que una sola camisa, y no tenía trapos. La había llevado arrastrando porque la tortuga era inmensa, tan alta como una silla, y pesaba como un hombre.

Ačkoliv lovcé trápil velký hlad, bylo mu ubohé želvy tolik líto, že ji dovlekl na provaze až do své chatrče. Musel ji táhnout po zemi, neboť byla nesmírně veliká, vysoká jako židle a těžká přinejmenším jako člověk. Muž jí obvázal hlavu pruhy látky, které natrhal ze své jediné košile, protože nic jiného neměl.

Pokud porovnáme tyto dva odstavce, všimneme si zde změny pořadí vět v českém překladu. Dále se nachází v překladu Ady Veselé *po zemi* a *přinejmenším*, ale v originále tato slova nenajdeme. A naopak v češtině není přeloženo *trapos*.

ODSTAVEC Č. 9

Zde se opět setkáváme v českém překladu s přidáním substantiva. To znamená, že Horacio Quiroga napsal větu: *La tortuga quedó arrimada a un rincón, y allí pasó días y días sin moverse*. Její překlad zní takto: *Želva ležela stulená v rohu chatrče a trávila tam bez hnutí celé dlouhé dny*. Jedná se o substantivum *chatrče*.

ODSTAVEC Č. 11

V následující větě je užita vytýkáci konstrukce: *Pero entonces fue el hombre quien se enfermó*. Jejím překladem je: *Ale tehdy zase onemocněl muž*. V překladu i v originále je zřejmé, že důraz se klade na substantivum *muž*. K vyjádření důrazu je ve španělštině užita vytýkáci konstrukce a čeština využívá slovosled.

ODSTAVEC Č. 13

Překladatelka Ada Veselá poslední větu v tomto odstavci (*Voy a morir aquí de hambre y de sed*.) nepřeložila a vynechala ji.

ODSTAVEC Č. 16

Na začátku tohoto odstavce se setkáváme s vynecháním určitého jmenného syntagmatu *el hombre* v českém překladu.

ODSTAVEC Č. 19

Tento odstavec začíná touto větou: *El cazador comió así días y días sin saber quién le daba la comida, y un día recobró el conocimiento.* Podíváme-li se na její překlad, všimneme si, že část této věty (*quién le daba la comida*) není vůbec do českého jazyka Adou Veselou přeložena. V následující větě je naopak v českém překladu přidán výraz *v pralese*.

ODSTAVEC Č. 20

V tomto odstavci opět uvidíme, že v překladu Ady Veselé je vypuštěna část věty španělského originálu (*la fiebre va a volver de nuevo*).

ODSTAVEC Č. 21

Porovnáme-li větu v povídce Horacia Quirogy (*Y como él lo había dicho, la fiebre volvió esta tarde, más fuerte que antes, y perdió de nuevo el conocimiento.*) a její překlad (*Pak dostal nový záchvat horečky, ještě silnější než dřív, a opět ztratil vědomí.*) zjistíme, že první část španělské věty (*Y como él lo había dicho*) je v češtině vynechána. Kromě této části je obsah sdělení zachován, ale větný vzorec je pozměněn.

ODSTAVEC Č. 29

Porovnáme-li tento odstavec v originále a v českém jazyce, vidíme, že v první větě je v češtině nevyjádřený podmět, zatímco ve španělštině je vyjádřen osobním zájmenem *él*. (*Él creía que estaba siempre en la ramada, porque no se daba cuenta de nada.*) V té samé větě je užití určité jmenné syntagma (*la ramada*). Užitý určitý člen *la* je do češtiny přeložen přivlastňovacím zájmenem (*své*).

ODSTAVEC Č. 30

V tomto odstavci je zajímavé, jak Ada Veselá přeložila větu: *No había comido desde hacía una semana para llegar más pronto.* V českém jazyce zní takto: *Celý den nic nejedla, jen aby co nejrychleji dorazila k cíli.* Zajímavostí je zde to, že místo *una semana*, tedy *týden* použila *den*.

ODSTAVEC Č. 31

V originále Horacio Quiroga píše: *Cuando cayó del todo la noche, vio una luz lejana en el horizonte, un resplandor que iluminaba el cielo, y no supo que era.*

Zaměříme-li se na překlad neurčitého jmenného syntagmatu *un resplandor*, zjistíme, že Ada Veselá ho přeložila takto *jakousi zář*.

ODSTAVEC Č. 32

V tomto odstavci se nachází věta: *Aquella luz que veía en el cielo era el resplandor de la ciudad, e iba a morir cuando estaba ya al fin de su heroico viaje*. Podíváme-li se na překlad *aquella luz*, zjistíme, že Ada Veselá vynechala překlad španělského ukazovacího zájmena *aquella*.

ODSTAVEC Č. 33

Zde autorka použila překladatelský postup, nazývaný substituce. Jméno myšky ve španělském textu je *Peréz*, překladatelka ho substituovala jménem *Ryška*.

Dále je v tomto odstavci zapotřebí všimnout si překladu španělského jmenného syntagmatu *los dos viajeros moribundos*. Jeho překlad zní takto: *ty dva umírající poutníky*. Ada Veselá přeložila určitý člen *los* pomocí ukazovacího zájmena *ty*.

ODSTAVEC Č. 34

Zde nalezneme opět vynechání textu. Ve španělském originále se nachází následující věta: *-¡Ah, zonza, zonza! - dijo riendo el ratoncito-*. V českém překladu není přeložena tato část: *dijo riendo el ratoncito*. Dále vidíme, že ve větu *¡Nunca vi una tortuga más zonza!*. Podíváme-li se na překlad této věty, zjistíme, že překladatelka vynechala i tuto větu.

ODSTAVEC Č.37

Opět se zde setkáváme s vynecháním textu, kdy překladatelka nepřeložila část z první věty tohoto odstavce: [...] *para que tomara los remedios*, [...].

IV. ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem "Kategorie determinace: strategie překladu španělských literárních textů do češtiny" byla rozdělena na dvě části, to znamená, část teoretickou a praktickou. Teoretickou část mé práce tvoří prezentace reference, determinantů, zejména členů a představení aktuálního členění a to podle významných českých i španělských autorů. V praktické části mé práce se zaměřuji na použití determinantů a na jejich překlad do českého jazyka. V této části nalezneme kvantitativní analýzu determinace a jejího překladu do češtiny a komentáře k vybraným jevům. Pro tuto analýzu jsem si vybrala povídku *La tortuga gigante* z knihy od latinskoamerického spisovatele Horacia Quirogy *Cuentos de la selva*. K dispozici jsem měla její překlad do českého jazyka od Ady Veselé.

Při kvantitativní analýze této povídky jsem identifikovala jmenná syntagmata a pozorovala jsem jejich překlad. Výsledkem této analýzy je popis použití členů ve španělštině a komentáře k vybraným jevům. Došla jsem k závěru, že většina jmenných syntagmat v překladu zůstává zachována. Například tendence k jejich zachování se projevila v příkladech s determinanty jako ukazovací zájmena, přivlastňovací zájmena. Tato tendence se také projevila u číslovek základních. Dále z hlediska překladatelských postupů některá jmenná syntagmata při překladu zmizela a naopak některá jmenná syntagmata byla přidána. Ve španělském jazyce se pro vyjádření důrazu používají tzv. vytykáací konstrukce, naopak čeština využívá slovosledu.

Co se týče použití členů ve španělštině, došla jsem k následujícím poznatkům. Pokud ve španělském jazyce uijeme člen určitý, jedná se zároveň i o anaforu, protože odkazuje k neurčitému jmennému syntagmatu, které vlastně uvádí novou informaci. A anaforické užití je zároveň i známá informace, protože odkazuje k jinému výrazu, který už byl zmíněn v předešlém diskurzu. V některých případech se funkce členu mohou prolínat.

Je třeba brát v úvahu, že jsem prováděla kvantitativní analýzu jednoho díla a jsem si vědoma, že v překladu mohou prosvítat autorky preference.

V. RESUMÉ

Para esta tesis he elegido el tema bajo el título La categoría de la determinación: estrategias de la traducción al checo de los textos literarios españoles. Me interesa mucho el tema de los determinantes, dado que no los tenemos en checo.

La tesis se divide en dos partes. La primera parte es la teórica y la segunda es la práctica. En ambas partes he usado libros como Gramática didáctica del español, Gramática descriptiva de la lengua española, Sémantica, etc. El resto se encuentran en la bibliografía, que aparece al final de mi tesis.

En la primera parte de mi trabajo he explicado de qué trata el término referencia. Después he presentado qué se esconde bajo el término determinante. He introducido sus características generales y he caracterizado brevemente cada uno de los determinantes. El tercer capítulo se centra especialmente en el artículo. Encontramos aquí sus características generales y las funciones principales de los artículos definidos e indefinidos. El último capítulo de la parte teórica trata de la perspectiva funcional oracional.

Como podemos ver en esta tesis la parte práctica está dividida en dos partes. En la primera parte he hecho el análisis de la determinación y su traducción a la lengua checa. Para el análisis he utilizado el cuento *La tortuga gigante* del libro *Cuentos de la selva* del escritor latinoamericano Horacio Quiroga, y he tenido a mi disposición su traducción al checo de Ada Veselá. En primer lugar he identificado los sintagmas nominales y después he observado su traducción al checo. Según el uso de los determinantes, he dividido los sintagmas nominales en diferentes grupos. Para aclarar esta manera de proceder, voy a poner aquí unos ejemplos. Voy a presentar aquí solamente algunos ejemplos que he encontrado en el cuento. En la parte práctica, se pueden ver muchos más.

A los determinantes pertenecen los pronombres demostrativos. En el cuento he encontrado el siguiente ejemplo. Y como podemos ver, el pronombre demostrativo *ese* en checo se mantiene (*tím*).

5) *¿Y dónde vas con ese hombre?* - añadió *el curioso* ratón.

"A kam jdeš s tím člověkem?" zeptala se hned zvědavá myška.

El siguiente grupo está formado por los pronombres posesivos. Vemos que también el pronombre *su* está traducido al checo (*jejím*).

6) *Y cuando era de madrugada todavía, el director del Jardín Zoológico vio llegar a una tortuga embarrada y sumamente flaca, que traía acostado en su lomo y atado con enredaderas, para que no se cayera, a un hombre que se estaba muriendo.*

Právě se rozednívalo, když ředitel zoologické zahrady uviděl nesmírně vyhublou a zablácenou želvu. Na jejím hřbetě ležel nemocný člověk, přivázaný liánami, aby nespádl.

Como tercer grupo vemos el de los numerales. En el cuento he observado que Horacio Quiroga utilizó como determinantes sobre todo los cardinales y los indefinidos. En esta categoría también prevalece la tendencia de mantener la traducción al checo. Aquí *muchas* es traducido por *mnohokrát*.

7) *Hizo muchas pruebas para acomodar bien la escopeta, los cueros y el mate con víboras, y al fin consiguió lo que quería, sin molestar al cazador, y emprendió entonces el viaje.*

Mnohokrát zkoušela, jak nejlépe naložit pušku, svazek kůží a tykev s hady, aby lovci nepřekážely. Konečně byla se svou prací spokojena a vydala se bez meškání na dalekou cestu.

En el cuento he encontrado sólo un ejemplo del pronombre exclamativo, que también pertenece al grupo de los determinantes.

En el siguiente grupo he colocado los sintagmas nominales que están acompañados del artículo definido. Según la función del artículo definido los he dividido en subgrupos. Por ejemplo, aquí se incluyen usos del artículo definido como los usos anafóricos, usos anafóricos asociativos, usos endofóricos, usos en las situaciones estereotipadas y también se incluye aquí la noción de unicidad, información consabida y referencia inclusiva. Para demostración voy a poner un ejemplo de la referencia inclusiva. El sintagma nominal *todos los días* significa que el hablante piensa en el conjunto total de los días y que presenta una cantidad exacta.

- 8) *El hombre* la curaba **todos los días** y después le daba golpecitos con *la mano* sobre *el lomo*.

Muž ji den co den ošetřoval a pokaždé ji přátelsky poplácal dlaní po hřbetě.

En el siguiente subgrupo he analizado los sintagmas nominales que están acompañados del artículo indefinido. También los he dividido según el uso del artículo indefinido. En el cuento *La tortuga gigante* podemos notar los artículos indefinidos que tienen valor de indeterminación, de referencia exclusiva y valor genérico y el predicativo. Hay también casos en los que el artículo indefinido introduce nueva información y por eso forma parte rématica del enunciado. He encontrado casos donde vemos los sintagmas nominales introducidos por el artículo indefinido acompañados de evaluaciones. Para imaginar bien cómo lo he hecho pongo un caso de su uso con valor predicativo y el genérico. Encontramos aquí que el verbo copulativo ser y *un hombre* expresa que generalmente es un hombre y no es un animal o cosa.

- 9) *No-* le respondió con tristeza *la tortuga-*. Es **un hombre**.

"Ne, " odpověděla smutně želva. "To je člověk."

Hay que destacar que he hecho el análisis cuantitativo sólo de un cuento. Como hemos visto más arriba, el análisis resultó en dos partes. En la primera parte encontramos los ejemplos de los usos de determinantes, exactamente de los pronombres demostrativos, de los pronombres posesivos, de los pronombres exclamativos, de los numerales, del artículo definido y del artículo indefinido. En resumen, he descubierto que la mayoría de los sintagmas nominales se mantiene en checo. Por ejemplo, la tendencia a su mantenimiento se ha mostrado en los ejemplos con determinantes como pronombres demostrativos y posesivos. Con los numerales básicos vemos la misma tendencia.

En la segunda parte encontramos los comentarios de los fenómenos especiales. Voy a poner un ejemplo de los comentarios. En el cuento encontramos la siguiente oración: *Pero entonces fue el hombre quien se enfermó*. En español, para poner énfasis en algo se utilizan las construcciones ecuacionales. En checo cambiamos el orden de palabras, como en la siguiente traducción de la frase anterior. *Ale tehdy zase onemocněl muž*.

Al final de mi tesis "La categoría de la determinación: estrategias de la traducción al checo de los textos literarios españoles" quiero decir que he aprendido muchas cosas sobre el uso del artículo. Vi muchos casos donde las funciones principales de los artículos se mezclan entre sí. Es decir, que en algunos casos no es posible decir exactamente de qué función se trata.

VI. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČERMÁK, František. *Jazyk a Jazykověda: Přehled a slovníky*. 1. vyd. Praha: Pražská imaginace, 1997. ISBN 80-7110-183-4.

ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 80-244-2153-7.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.

DANEŠ, František, Zdeněk HLAVSA a Miroslav GREPL. *Mluvnice češtiny 3: Skladba*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

DANEŠ, František. Odstavec jako centrální jednotka tematicko-kompoziční výstavby textu (na materiále textů výkladových). *Slovo a slovesnost*. 1994, roč. 55, č. 1, s. 1-17.

GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. 4. vyd. Madrid: Ediciones SM, 1998. ISBN 84-348-8587-5.

JOSEP CUENCA, Maria. *Gramática del texto*. Madrid: Arco/Libros, S.L., 2010. ISBN 978-84-7635-788-0.

LEONETTI, Manuel. El artículo. In: BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española: Sintaxis básica de las clases de palabras*. Madrid: Espasa Calpe, S. A., 1999, s. 787-883. ISBN 84-239-7918-0.

LYONS, John a Ramón CERDA. *Sémantica*. Barcelona: Editorial Teide, S.A., 1980. ISBN 84-307-7399-1.

OBDRŽÁLKOVÁ, Vanda. El párrafo como unidad sintáctico-formal y temática de textos expositivo-argumentativos en checo y español: enfoque contrastivo y traductológico. *Sendebár*. 2013, č. 24, s. 127-150.

OBDRŽÁLKOVÁ, Vanda. *Odstavec jako kognitivní jednotka výstavby neliterárních textů*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce prof. PhDr. Jana Králová, CSc.

QUIROGA, Horacio. *Cuentos de la selva*. Santiago de Chile: Pehuén Editores S.A., 2001.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española: Morfología y sintaxis*. Madrid: Espasa Libros, S.L.U., 2009. ISBN 978-84-670-3245-1.

REYES, Graciela. *El abecé de la pragmática*. Madrid: Arco/Libros, S.L., 1995. ISBN 84-7635-169-0.

VESELÁ, Ada. *Pohádky z pralesa*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1960.

ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1641-4.